

VABA HARIDUSTÖÖ

I

SISU:

K. Einbund: Vabaharidustöö.

K. Reinmann: Vabaharidustöö Soomes.

B. Linde: Ilukirjandus vabaharidustöö vahendina.

K. Reinmann: Jooni põhjamaade rahvaälilikoofide tegevusest.

E. Vender: Ülevaade Haridusliidu tegevusest.

Mitmesugused teated.

Pildid ja karrikatuurid.

Oktoober

1927

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

Kindlusta „Talus” – on sulle tulus!

**Ühistegeline
kinnitusselts**

„Talus”

**Tule-
kindlustus**

**Looma-
kindlustus**

Juhatus ja peakontor Tallinn, Lai tän. 39 (Oleviste kiriku vastas)*, Kõnetraat 17-56.

Soodsatel tingimustel kindlustab igasugu liikumata ja liikuvat varandust tuleõnnetuste vastu, koduloomi haiguste, õnnetuste, taudide ja varguste vastu.
Võtab vastu edasikindlustusi teistelt vastastikku kinnitusseltsidelt.

Omavalitsustele kindlustuste pealt 20% hinnaalandust. Esitajad igas linnas, alevis ja vallas.

Suhaskasu on kindlustajate ühine omandus!

Kindlustage veel täna – homme võib see hilja olla!

Elektri ja Raadio tarbeasjade kauplus ja tööstus

Nunne t. 12 **„ESTAR”** Nunne t. 12

soovitab

Elektri alal:

Mootoreid, armatuure, igat seltsi traate, triikraudu ja valgustuse sisseseade materjale.

Elektri pirnid Philips-Osram j. t.

Raadio alal

Raadio vastuvõtte aparate, igat seltsi raadio aparate osasi, antenni tarbeid. Raadio lampe ja detektor aparate. Suurvaljalik lampaparaate.

Elektri jõu ja sisseseade tööd ja Raadio aparateide ülesseadmine ja remonteerimine tehakse hästi ja odavalt.

Raadio aparaadid 300 mk. peale, kõrvakuulajad 400 mk.

— **Montööridele hinnaalandus.** —

Kaupade eest täielik vastutus. — Järelmaks võimaldatud.

VABAHARIDUSTÖÖ

Oktoober

I

1927

SISU: K. Einbund: Vabaharidustöö. — K. Reimann: Vabaharidustöö Soomes. — Bernh. Linde: Ilukirjandus vabaharidustöö vahendina. — K. Reimann: Jooni põhjamaade rahvaülikoolide tegevusest. — E. Vender: Ülevaade Haridusliidu tegevusest. — Mitmesugused teated. — Pildid ja karrikatuurid.

Vabaharidustöö.

K. Einbund.

Käesolev aanne on „Vabaharidustöö“ esimene number, üks neljast, mis kavatakse ilmutada aasta jooksul.

Väljaanne, või ajakiri „Vabaharidustöö“ tahab olla kui just otsekohe mitte Eesti Haridusliidu häälekandjaks, siis ometigi nii kodu- kui ka välismaade vabaharidustöö püüete, põhimõtete ja korralduste ning materjalide avaldajaks. Ta tahab olla bületääniks kodumaa vabaharidustöö ja Eesti Haridusliidu tegevuse alal.

Lugejaskond ja poolehoidjad võtavad, võib olla, uue ajakirja ilmumise vastu teatava umbusaldusega, olles hästi informeeritud peaaegu kõigi meie ajakirjade raskustest, nii ainelistest, kui ka vaimlistest, peaaesjalikult aga ainelistest. Nad küsivad põhjendatult, mis õigusega ilmub meil „Vabaharidustöö“ iseseisvalt, kuna oleksid ju võimalused olnud mõne muu ajakirjaga ühinemiseks. Või oleks meie ajakirjade rohke arvu juures parem olnud üldse jääda ilmunuta.

Käesolevas kirjutuses peaksime kõige esmalt sellele küsimusele vastama.

„Vabaharidustöö“ ei sea enesele ülesandeks Eesti Haridusliidu häälekandjaks olla, sest see ülesanne koormaks raskemalt, kui Haridusliidu ainelised võimalused seda praegu välja kannaksid, pealegi kui Haridusliidu edukas töö ja tegevus just esimeses järjekorras oma häälekandja ilmunisest või mitteilmumisest ei olene. Pealegi on Haridusliidul ja kõigil vabaharidustöö tegelastel võimalus avaldada oma üldise tähtsusega kirjutusi kogu Eesti ajakirjanduses.

Haridusliidu juhatus, harutades „Vabaharidustöö“ väljaandmise võimalusi ning tarvidusi, oli just arvamisel, et otstarbekohane ei ole Haridusliidu nappe aine-

lisi võimalusi kulutada oma häälekandja väljaandmiseks.

Kuid sellega ei ole veel öeldud, et puuduks tarvidus aegajalt ilmuva ajakirjatoolise väljaande kohta, mis kannaks rohkeid bületääni iseloomu. Vabaharidustöö on sedavõrd laialdane ala, Eesti Haridusliidu tegevus juba esimeste aastate järele sedavõrd mitmekesine, Eesti vabaharidusorganisatsioonide, ühingute ja asutuste võrk sedavõrd rohkearvuline, et vabaharidustöö juhtival keskoorganil ja tegelasil on töö õhutamise enese pärast tungiv tarvidus kokkuvõtteid teha oma ja välismaade vabahariduse tööst, kirjutusi avaldada kavatsusist ja ülesannetest, juhatust anda organiseerimise kohta, üle maa laialiasuvate organisatsioonide ja tegelaste vahel selgitada suuri põhimõtteid, mis vabaharidustööle aluseks jne. Ilmub seesugune kirjutuste kokkuvõtete ja juhatuste kogu aeg-ajalt, ütleme neli korda aastas, siis on ülesanne saavutatud ja tarvidused täidetud. Ja, mis peasi, seesugune väljaanne ei lähe kulukaks.

Seesuguse kujulisena tulebki „Vabaharidustöö“ nimelist väljaannet võtta. Väljaandjad ja toimetajad usuvad, et kõik hariduslikud organisatsioonid ja haridustegelased heatahtlikkusega vastu võtavad ja mis peasi, väljaandest enesest leiavad virgutust, eeskujusid ja häid näpunäiteid suurele vabaharidustööle.

Koolialise hariduse eest hoolitsetakse meil juba kõigiti. Kui meil korda läheks ka vabaharidustööd selle mitmekesiste avaldustega seada kõrgele järjele, siis võiksimme rahva laialiste hulkade harimise ja isamaalise valgustamise võimalustes mureta olla. Vabaharidustöö võimalusi leidub, — ei saa salata, — meil juba

praegugi palju, kuid need võimalused ei ole küllalt veel põhjalikud, et anda ohtralt inimeste hingedele ja mõistusele vaimliselt kui ka teadmiste rohkuses.

Nagu hea koolihariduse omandamine eeldab häid koole, nii eeldab ka hea vabahariduse omandamine häid võimalusi; see tähendab asutusi ja ettevõtteid, mille kaudu peale kooliaja, igapäevase elutöö keskel omandada teadmisi, isamaalist vaimu, kodaniku kasvatust, kõlblist arenemist ning tehnilist oskust. Vabaharidustöö heade asutuste, ettevõtete ja korralduste loomine ongi sel alal meie suurimaks ülesandeks. Jõuame sellega toime, siis on ka rahval suur huvi asja

vastu. Vabaharidustöö heade asutuste ja ettevõtete loomine ning ülevalpidamine ei ole aga sugugi kergem, kui koolide ülevalpidamine, praegusel korral, mulle näib, veel raskem, sest kõik see peab sündima peaaesjalikult rahva enese kulul. Väga suuri toetussumme riigikassast loota ei ole. Vabaharidustöö tegelastel peab olema neist raskustest selge arusaamine, et mitte ülesannet liiga kergelt ei võetaks ja sellega rahva keskel kogu asjale kahju ei sünniks.

Läheb „Vabaharidustöö!“ korda selles raskes töös kasu tuua, siis on ta sammu ülesandele lähemale aidanud. Meie sooviksime et see tal kõigiti korda läheks.

Vabaharidustöö Soomes.

K. Reinmann.

Vabaharidustöö on meie sugurahva — soomlaste juures kestnud hulk aastakümneid. Nii pühitses üks suurematest ja tähtsamatest Soome vabaharidustöö organisatsioonidest, nimelt „Kansanvalistusseura“ (rahvaharidusselts) 1924. a. oma tegevuse 50. juubelit. Soomes töötab praegu väga rohkel ar-

tab seal 51 rahvaülikooli, nendest 36 soome- ja 15 rootsikeelset. Enamus nendest on ühetalvelise, mõned aga ka kahetalvelise kursusega. Peale selle korraldavad nad mitmesuguse kestvusega erikursuseid. 1924./25. õppeaastal oli Soome rahvaülikoolide õpilaste koguarv 2454.

Kymnolaakso rahvaülikool Soomes.

vat kohalikke ja ülemaalisi vabaharidustöö-organisatsioone, kes kavakindlalt teevad rahva keskel mitmekesisist haridustööd.

Vabaharidustöö tähtsamate ettevõtetenä Soomes tuleks mainida rahvaülikooli (kansanopisto). Esimene nendest asutati 1896. aastal. Nüüd töö-

1. jaan. 1926. a. maksma pandud seaduse alusel saavad rahvaülikoolid, kui nad vastavad seaduses ettenähtud tingimustele, riiklist toetust järgmistel alustel:

- a) põhitoetust 50.000 Smk. aastas;
- b) lisatoetust 900 Smk. aastas iga õpilase kohta esimese saja ula-

tuses ja 600 Smk. iga õpilase kohta, mis üle saja;

- c) lisatasuks rahvaülikoolide õpejõududele 750—1000 Smk. aastas iga viie aasta teenistuse kohta;
- d) toetust kehvematele õpilastele 100—400 Smk. õpilase kohta aastas.

Peale selle kannab riik 20—30% rahvaülikoolide ehituskuludest ja tasub $\frac{2}{3}$ nende õpeabinõude ostukuludest.

1925. a. andis valitsus rahvaülikoolidele toetust üldse 6.500.000 Smk. (ümmarguselt 60 miljoni Emk.).

Kuid siiski on rahvaülikoolide ülevalpidajad asutused, enamalt jaolt vastavad eriorganisatsioonid, üksikutele juhtumistel ka omavalitsused, sunnitud muretsema koolide ülevalpidamiseks tuntavaid lisasissetulekuid seltskonnalt, omavalitsustelt jne. Rahvaülikoolide üldhuvide eest on valvel Rahvaülikoolide Õpejõudude Selts, kelle häälekandjaks on kuukiri „Kansanvalistus- ja Kirjastolehti“ (Rahvahariduse- ja raamatukoguleht).

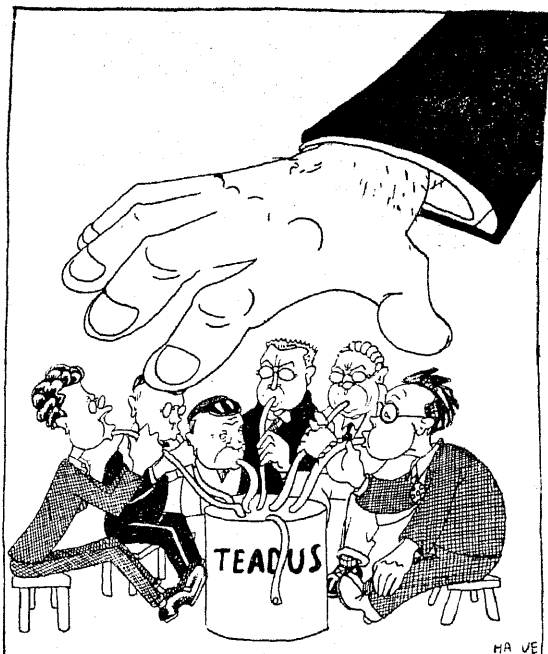
Töölise hariduse täiendamiseks töötavad Soome linnades ja muudes tööstuse keskkohdades, seltskondlikkude organisatsioonide poolt ülevalpeetavad töölisülikoolid, mis töötavad õhtuti ja pühapäeviti. 1925. a. töötasid seal 34 sarnast õpeasutust („työväenopisto“), kus õppisid 12.500 isikut. Riiklist toetust saavad need töölisülikoolid, kui nad vastavad teatud tingimustele, kuni 50% nende üldkuludest, mis ulatasid 1924. a. näit. 2.309.127 S.-margani. Ainult üksikutele töölisülikoolidel on omad ruumid, suurem osa neist töötab aga rahvaülikoolide ja muudes üüriruumides.

Töölisülikoolide keskorganisatsioon „Työväenopistojen Liitto“ annab välja kuukirja „Työväenopisto“.

Tähtsamate vabaharidustöö tegurite hulka kuuluvad avalikud raamatukogud. 1921. a. peale juhib Soomes raamatukogude korraldust vastava seaduse alusel moodustatud erikomisjon. Peale koolivalitsuse (haridusministeeriumi) poolt määratavate liikmete on riiklikus raamatukogu-komisjonis esitatud järgmised kuus vabaharidustöö organisatsiooni: Rahvahariduselts, Soome Raamatukoguselts, Soome Noorsooliit, „Rootsi Rahvakooli Sõbrad“ ja Rootsi Töölisliit Soomes.

Kõva käsi.

Mõned maavalitsused ei vabasta hariduslisi loengud lõbustumaksust

Stop! See käib lõbustumaksu alla, sest maavalitsuse eelarves on lõbustumaks ettenähtud.

Kogu maa on jaotatud viieks ringkonnaks, kus igas töötab eriline raamatukogu-nõuandja, seal hulgas üks rootsikeelse ringkonna jaoks. Avalikud raamatukogud kuuluvad osalt omavalitsustele, osalt mitmesugustele kultuurilistele seltsidele, majanduslistele organisatsioonidele ja ka eraisikutele. Raamatukogud saavad riigilt teatud tingimustel ainelist toetust järgmistel alustel:

- a) maal asuvad raamatukogud: erikirjanduse ostmiseks ja köitmiseks sama palju kui raamatukogu ülevalpidaja seks ise kulutas eelmisel aastal; ilukirjanduse muretsemiseks samadel alustel 75%;
- b) linnades: erikirjanduse ostmiseks ja köitmiseks 50% raamatukogu ülevalpidaja poolt eelmisel aastal seks kulutatud summast, ja ilukirjanduse muretsemiseks samadel alustel 40%.

Toetust antakse raamatute näol, raamatukogu-büroo juhataja valikul. Toetuse ülemmääraks on 3000 Smk. keskraamatukogu kohta ja 500 Smk. osakonna kohta aastas.

Ülevaade Soome avalikkudest raamatukogudest ja nende antud riiklikkudest toetussummadest annavad järgnevad arvud:

1922. a. said 408 avalikust raamatukogust riiklikku toetust 341, kogusummas Smk. 242.610.—

1923. a. said 517 avalikust raamatukogust riiklikku toetust 433, kogusummas Smk. 340.000.—

1924. a. said 535 avalikust raamatukogust riiklikku toetust 465, kogusummas Smk. 477.000.—

1925. a. anti avalikkudele raamatukogudele riiklikku toetust 1.000.000 Smk.

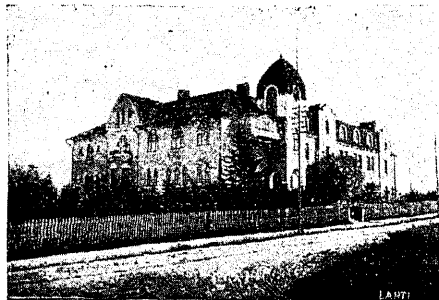
Loengute ja õpiringide tegevust

juhhib Soomes samuti eriline nõukogu, kus on esitatud samad asutused kui eelmaintud raamatukogu-komisjonis, väljaarvatud Soome Raamatukoguselts.

Selle nõukogu ülesandeks on ka jaotada riiklikku toetust loenguid korraldavate organisatsioonide ja õpiringide vahel. 1925. a. peeti Soomes riiklikul toetusel 250 lektori poolt kokku 2.372 populaar-teaduslikku loengut. Õpiringidest said samal aastal riiklikku toetust 346. Mainitud aastal ulatas riiklik toetus loenguteks ja õpiringidele kokku 350.000 S.-margani. Eelpoolnimetatud nõukogu korraldab veel üksikutes keskkohdades õpiringide juhtide ettevalmistus-kursuseid. Loengute korraldamine ja õpiringide arv on Soomes kasvanud niivõrd suureks, et 1925. a. näit. rahuldada suudeti vaevalt $\frac{1}{3}$ kõigist toetuspalvetest.

Soome organiseeritud vabaharidustöö on rajanud eelpoolnimetatud Rahvaharidusselts, kes 1924. a. suvel pühitses oma 50 a. tegevuse juubelit laiaulatusliku laulupeo ja suurte pidustustega. Sama seltsi poolt läks välja ka rahvaülikoolide algatus, raamatukogude, loengute ja õpiringide organiseerimine jne. Seltsi asutamisel oli tema eesmärgina põhikirjas ettenähtud peale kirjanduse levitamise veel „ettekamete korraldamine, lugemisringide, laulu- ja muusikakooride, rahvapildude ja muude sarnaste algatuste teostamine, millest rahvas otsekohese osa võib võtta“. Seltsi tegevusest, mis hoogsalt jätkub ka praegu, tuleb eriti mainida tema suurt tööd raamatukogude ja õpiringide, samuti kirjalikkude

kursuste korraldamise alal. Selts sai riiklikku toetust 1925. a. 32.000 Smk. Laiaulatuslikku ja süstemaatilist vabaharidustööd teevad ülemaalistest organisatsioonidest veel eelpoolnimetatud Soome Noorsooliit, Töölise Haridusliit, „Rootsi Rahvakooli Sõbrad“, Rootsi Töölisliit Soomes ja Soome Raamatukoguselts. Vanem nendest on Soome Noorsooliit, ja kõige noorem — Töölise Haridusliit, kuid mõlemad kuuluvad kõige suuremate vabaharidustöö organisatsioonide hulka.

Lahti rahvaülikool Soomes.

Noorsooliikumine on Soomes õige vana ja laiaulatuslik. Pea igas vallas leidub noorsooühing või -selts, mõnes koguni mitu. Üldse töötas Soomes 1925. a. 1168 noorsooühingut, kes olid koondunud 18 ringkondliku keskorganisatsiooni ümber. Üksikliikmeid oli samal aastal kõigil noorsooühingutel kokku 61.659. Ühingute päralt oli 677 seltsimaja, mille väärtus umbes 36 miljoni Smk. Ühingute poolt korraldati 1925. a. 8.122 piduõhtut, kus ette kanti 5.529 näidendit; peale selle 8.698 kõnekoosolekut ja 11.600 loengut. Pea igal ühingu on oma raamatukogu, paljudel ka oma muusikakoor, spordi-, kõnepidamise- ja muud osakonnad. Koduõpinguid korraldatakse koguni katsetega, ja ainelise toetuse määramisega aidatakse paljudel noortel õppida rahvaülikoolides. S. Noorsooliit saab riiklikku toetust 75.000 Smk. aastas. Noorsooliikumise häälekandja „Pyrkijä“ (Püüdja) ilmub juba 38. aastat.

Töölise Haridusliit asutati 1919. a. Tema liikmeks on tööliste kutse- ja haridusorganisatsioonid, poliitilised parteid ja tarvitajate keskuhing (O. T. K.). Liidu eesmärgiks on „teha tööliste keskel ühiskondlikku haridustööd ja hoolit-

seda nende vaimliste ja kultuuriliste huvide eest". Liit organiseerib ja toetab õpiringide, loengute ja raamatukogude tegevust. Ta korraldab kirjalikke kurseid, toimetab raamatute vahetalitust ja annab nõu raamatukogu-asjanduses. 1925. a. töötasid Liidu korraldusel 186 õpiringi, kus õpiti filosoofilisi aineid (kolmes nendest eetikast), ajalugu (üldajalugu) (23 ringis), ilukirjandust (42 ringis), ühiskondlikke aineid (omavalitsusõpetus 23 ringis), sotsialismi (selle ajalugu 16 ringis), loodust (5 ringis), keeli (soomekeel 7 ringis) ja praktilisi aineid (41 ringis). Õpiringide tegevuses on tähele panna, et kasvab humanitaarsete ja praktiliste ainete õppimine. Liit saab riiklikku toetust 75.000 Smk. aastas.

Teistest vabaharidustöö organisatsioonidest tuleks veel nimetada „**Kotikasvatusühdistys**“ (kodukasvatuseühing), kes annab välja juba 16. aastat ilmutavat ajakirja „**Koti**“ (Kodu), mis on levinnud väga laialt. See ühing töötab laial-

daselt nii kõnes kui kirjas kodu-kasvatusküsimuste populariseerimise alal. Ta on rohkel määral kirjastanud kirjandust kodukasvatuse küsimuste üle, korraldab iga-aastaseid „kodu- või emadepäevi“ jne. Riiklikku toetust saab 35.000 Smk. aastas.

Haridustöök piirimaades, mis on südamast maha jäänud nii hariduslikult kui majanduslikult, on parlamendi poolt määratud erakorralist toetust 250.000 Smk. aastas. Haridustööd piirimaadel teevad peale noorsooühingute ja teiste harilikude vabaharidustöö organisatsioonide veel mõned eriorganisatsioonid, peale selle on seal ametis kaks vabaharidustöö instruktorit koollivalitsuse poolt. Ka üliõpilaskond võtab osa vabaharidustööst piirimaades.

Sellest lühikesest ülevaatest näeme, et organiseeritud vabaharidustöö Soomes on õige mitmekülgne ja laiaulatuslik, kus juures seda tööd teeb organiseeritud seltskond, õige tuntaval ainelisel toetusel riigi poolt.

Ilukirjandus vabaharidustöö vahendina*)

Bernhard Linde.

Ilukirjandus on kahtlemata inimese arengus tähtsamaks edasiviivaks teguriks ja ühtlasi sobivaks vahendiks eriti väljaspool koolilises vabaharidustöös.

Kas ei jääks kogu vabaharidustöö rip-puma õhku, kui liiga teoreetiline ja selle tõttu vastuvõtmatu vähemalt paljudele, kui kõrvaldada sellest tööst tema elulisema osa: ilukirjanduse? Eks variseks kokku suurim osa meie raamatukogudest, kui kõrvaldada neist ilukirjandus, jättes üksi teaduslikud raamatud? Milleni kuivaks kokku raamatukogude tarvitajaskond, kui nad ei leiaks kogudest ilukirjandust! Viimasest võimalikust asjaolust annaks pildi meie raamatukogude ilukirjanduse ja teaduslikude raamatute kasutajate statistilised andmed kas või linnade raamatukogudest, kuigi viimastes on teaduslikkude raamatute lugejate protsent kahtlemata kõrgem kui maal asuvates raamatukogudes, kus tarvitamist leida kohati üksi ilukirjandus, kuna teaduslikud raamatud pea täitsa kõrvale jääda.

Kuid need on üksi tulemused ja nendegi üks palg ainult.

Vaadeldgem küsimust algusest ja samuti ka selle teist palet.

Üksi ilukirjandus võimaldab vaimlisele arengule tõmmata sagedasti ka neid, kes muidu jääksid täitsa väljaspoole vaimlist elu, jäädes ja püüdes täieliste metsinimestena, kuigi nad elavad tehnilise ja vaimlise kultuuri sajangul ja vähemalt nende kultuuride lähtekohtade ja koonduspaikade piirimail, või koguni neis mais.

Kui inimese vaimline areng on veel päris algelisel astmel, kui tema vaimlised nõuded on koguni primitiivsed, võime enesele siiski ette kujutada, et selline poolmetsanimene võtab kätte lugemiseks mõne ilukirjandusliku raamatu, olgu tagant tõukajaks kas pime juhus, igavus või muude viitevõimaluste puudumine. Ning enamasti ikka on loetavaks raamatuks mõni ilukirjanduslik teos, koguni harva aga teaduslik raamat.

*) Käesolev kirjutus sisaldab kokkuvõtlikult mõtteid, mis väljendasin vabaharidustöö kursustel 11.—18. septembril 1927. a. oma loengutes.

Meil on seni kahjuks puudunud vaba-haridustöös ilukirjanduse sihikindel ja ka-valine kasutamine lugejaskonna vaimliseks arenguks. Meie raamatukogude keskkor-ralduses on rohkem rõhutatud tehnilist-, rakendustööd, kuna ideeline külg ja selle juhtimine on jäänud lahtiseks.

Millistest raamatutest koosnevad meie raamatukogud ja kas kogus olevad raamatud võimaldavad sihikindlat vaimlise arengu tööd? Vähe on see oluline küsimus arvesse tulnud meie raamatukogude kor-raldamisel. Ometi peaks see olema kül-lalt oluline ja kaalukas eriti maal asuvate raamatukogude tõhusaks ja tagajärjerik-kaks tööks hariduse vabas levitamises.

Iga väiksemgi raamatukogu peaks si-

ees: kas mõistab koguhoidja selle uue lu-geja maitset õieti tabada ja talle kätte ulatada raamatu, mille ta huviga läbi loeb ja vajadust tunneb uuegi raamatu järele. Kõik oleneb siin kogujuhataja tabamise oskusest, tema inimtundmisest ja samuti ka õige raamatu valikust, milles ta peab olema sama iseteadvalt ja oskuslikult kin-del, nagu lugejagi tundmises.

Kui kogujuhataja oskas õieti leida sel-lise raamatu, mis suudab huvitada lugejat, on möödas raskeim silmapilk, kuigi peab veel küllalt ettevaatlik olema teise, kol-manda ning neljandagi raamatu valikus, et nendega mitte hävitada seda lootusri-kast algust, mis rajati esimese raamatu õnneliku valikuga.

saldama ilukirjanduslikke teoseid, mis või-maldaksid inimvaimu astmelise arenda-mise, algades kõige madalamast ja ulatu-des kõige kõrgemani. Maa oludes, kus võib eeldada, et raamatukogujuhataja tun-neb isiklikult kõiki lugejaid-tarvitajaid, on täiesti läbiviidav astmeline, arendav luge-mine ja selle juhtimine, muidugi oletades, et kogujuhataja ise on kirjanduslikult küllaldaselt arenenud ja oma kasvatusli-kus töös iseteadvalt kindel.

Kui sellise raamatukogu-juhataja poole pöörab inimene, kes varem polegi kas mi-dagi lugenud, ehk jälle äärmiselt vähe ning muidugi üksi midagi täitsa alaväär-tuslikku, kuna see inimene on oma vaim-lise arengu poolest kõige madalamal ast-mel, — sel puhul seisab kogujuhataja oma kõrge ülesande — võita uus lugeja ja kasvatada temast aastate kestes kultuur-inimene — kõige vastutavamal momendi

Ettevaatlik tuleb olla seni, kui uus lugeja pole niivõrd kodunenud kirjanduse lugemisega, et see on temale saanud vaim-liseks vajaduseks, mille rahuldamatust ta hakkab juba tundma, see on: ettevaatlik kirjanduse valikus tuleb olla kuni lugeja ei ole jõudnud oma vaimlises arengus ise-teadliku kultuurinimese esimesele astmele: vaimliste vajadustega inimeseni.

Milline peaks olema see kirjandus, mis tuleb kätte ulatada algajale lugejale?

Raske on anda siin vastust, mis so-biks ja vastaks inimloomu kõige mitme-sugusematele nõuetele. On võimalikud kõige erinevamad vastused vastavalt üksiku lugeja individuaalsetele omadustele, kuid siiski võiksime püstitada mõned üldisemad juhtnöörid.

Algajale lugejale kätteulatatav teos peab olema küllalt võitev ja kõitev oma põnevusega, et huvitada vähearenenud

vaimuga inimest, et kütkestada tema olemuse lihtsameelset laadi; teos olgu arusaadav oma jutulõnga käiguga, aga ühtlasi väliselt küllalt keeruline, mis suudaks haarata lugemisel kogu tähelepanu. See teos võib oma ülesehituselt olla küllaltki algeline, kokku traageldatud, — seda märkab vaevalt algaja lugeja. Kuid ükski osa, ainuski külg sellest teosest ei tohi olla liiga suurt pinevust nõudev, ei tohi olla raske, väsitav ning tüütav; ennem võib teos olla kergem, kui et oma nõudlikuma raskusega lugejat kohutaks, eemale peletaks. Ilukirjandusegi lugemisel maksab juhtmõte: kergemalt raske-male. Põnevus mängib lugemise algastmel sellepärast tähtsat ja olulist osa, et see on parimaks huvivärratajaks ja tähelepanukõitjaks vähearenenud inimesele, olles seda sagedasti ka vaimliselt kõrgelgi astmel olevale lugejale.

Neil põhjustel tulebki eelistada algajale lugejale kätteulatamisel põnevaid jutustusi, mille kõrtev fabula, jutukäik, ükski juba oleks võimeline huvi äratama ja lugemisele ergutama. Põnevatest jutustustest kuulub aga palju kunstiliselt täitsa alaväärtuslike hulk, kuid ei puudu ka sellised ilukirjanduslikud teosed, milles on seotud fabula põnevus käsitluse oskusliku kunstipärasusega, kujude võimukas iseloomustus hingeelulise kirjelduse sügavusega, olles tundeüllaselt sama pinevad ja esteetiliselt sama kandvad, nagu sisult põnevad. Kuid enamasti kannatavad viimase üleskrüvimisel teose teised vöörused.

Põnevate teoste valik on suur ja laialdane, algades kõige alaväärtuslikumast pahnakirjandusest kuni kunstiteoseni. Müüduki on ülekaal esimestel või vähemalt keskpärastel.

Tundub siiski, et tohiks olla lubatud isegi nende keskpäraste teoste kätteulatamine sellisele lugejale, keda muu paremaga vaevalt suuta võiks meelitada raamatu lugemisele. Kui on tegemist inimesega, kes pole midagi varem lugenud, kel puuduvad igasugused huvid, miks ei peaks algama tema vaimlist kasvatust, arengut, temale vaimliselt nii ligidal seisvate Tarzani lugudega, kui need lood võivad viia teda ligemale inimlikule kultuurile? Sellise kirjandusliku alghariduse juures kasutatava aabitsana tohiks olla lubatud meie ajalehtedegi joonealused romaanid.

Kuid siin on suurimaks hädaohuks: kui neile romaanidele püsima jäädakse, kui neist ei jõuta paremate juure, kui neisse

Meie noored.

„Sa ei armasta siis mind, Lilli?“ „Ma ei või. Ma jään teiseks aastaks samasse klassi istuma ja ema keelas mulle karistuseks kõik lõbustused ära!“

Lugeja sedavörd kiindub, et ta muutub vastuvõtmatuks muu, parema kirjanduse vastu. Sellise kirjandusega vaimliselt arenematut lugejat lugemisele meelitades ei pea samalaadse kirjanduse liialdatud lugemise-ga tapma tema arengu õrnu idusid, vaid tuleb neid juhtida ettevaatlikult, järkjärgult kandvamate teoste lugemise kaudu vaimlise edenemise suunas. Sest on inimlikule üldkultuurile vastuvöetavam metsinimene, kes midagi ei loe, kui põneva pahnakirjanduse neelaja, kes seda lugedes ja ostes aitab aina levitada alaväärtuslikku trükitud paberit.

Iga vaimlise arenemise algastmel oleva inimese juures mängib suurt ja tähtsat osa huvi võõraste maade, inimeste ja olude vastu. Seda näeme nii laste, kui ka arenematute vanade inimeste juures.

Ning siin võiks kasutada suure tagajärjega reisikirjeldusi, mille arendav tõhusus on pea äärmise ulatusega: selle mõju ei lakka vaimlise arengu kõrgemalgi tipul, sest reisikirjeldused on sagedasti ka kõige kultuursematele inimestele otse lugemisnaudinguks. Seda asjaolu hindas õieti vara „isa“ J. V. Janssen, avaldades juba 1867. aastal oma ajalehes eesti merimehe Jürissoni pika reisikirjelduse, mille

lugemine vastas kahtlemata tabavalt toleaege, üldiselt algelise ajalehelugeja nõudeid.

Sellele seisukohale on jõudnud õnnelikult ka meie pedagoogid: keskkoolide eestikeelsed uued õppekavad näevad ette keskkooli esimeses klassis reisikirjelduste lugemist. Ka vabaharidustöös peaksid reisikirjeldused võitma väärilise koha, kuna nende kaudu on võimalik arendada ärkavat inimvaimu just kõige mitmekesisemalt. Reisikirjeldustes leiab algaja lugeja just seda tundmatut ja võõrast, mis tema huvi köidab, kuigi see reisikirjeldus ei tarvitse olla sellaselt fantastiline ja põnev, nagu Jules Verne'i romaaniid. Kes meist ei mäletaks oma nooruspõlvest, kuidas meie neelasime „Kaheksakümne päevaga ümber maailma“, Renngarteni, Fritjof Nanseni ja teiste reisikirjeldusi, mis leiduvad meiegi vaeses kirjanduses tõlgetena.

Kui ajalehtede joonealuste põnevate romaaniide lugeda soovitamisega tuleb olla siiski äärmiselt ettevaatlik, siis võib reisikirjelduste soovitamises olla täitsa julge ning kindel. Igatahes ei ole siin karta, et need võiksid mõjuda vaimliselt lagastavalt, tappa inimvaimu selle arengu algastmel ja takistada vaimlist arenemist, sest ka nõrgad reisikirjeldused mõjuvad siiski arendavalt. Sellepärast tuleks eriti rõhutada just selle kirjandusharu levimise ja reisikirjeldustega meie raamatukogude täiendamise vajadust.

Kui algajas lugejas juba äratatud lugemisiha kahtlaste väärtustega põnevate romaaniidega, ehk jälle reisikirjeldustega, andes uustulnule lugeda kaks-kolm sama kirjaniku või samalaadset teost, võib lugeja juba siirduda järgmisele kõrgemale astmele.

Erilist rõhku tuleb panna sellele, et algaja lugeja tähelepanu ja koondusvõime ei kannataks ülekoormatusest. Neist pahedest hoidumiseks on soovitav, et alguses lugemine koondatakse ühele autorile, või vähemalt ühelaadsetele teostele. Kui meie anname algajale lugejale ühe autori teose selle omapärase ilmega ja järgmisena teise autori oma koguni vastandliku ilmega, siis saab lugeja koonduse ja süvenemise kalduvus juba alguses kohe roopast välja visatud, temas ärganud järeloomingu killustatud ning purustatud. Esimesele raamatule peab järgnema teisena raamatuna lugemiseks teos, mis arendaks edasi ja täiendaks seda maailma, millesse juhtis juba esimene raamat lugeja. See või-

maldab lugejale koonduda mõtete ja meeleoludega ning süveneda esimese teose maailma, tekitades lugejas iseseisva algelise järeloomingu, muidugi iseteadmatult. Õieti ongi see järelooming iga lugemise tähtsamaks eesmärgiks ja sagedaseks lõpptulemuseks. Seda peab laskma tugeneda ja paisuda, kui see on veel embrüonaalses olukorras. Selle saavutamiseks ongi ainus ja õige võimalus, kui järgnevad raamatud jätkavad sama mõtte- ja fantaasia- ilma edasi arendamist, küpsemist.

Ei pea ka unustama seda, et algajagi lugeja on, — iseteadmatult muidugi, — küllalt tundelik ja vastuvõtlik kirjaniku luuleilma ja isegi stiililistele omapärasustele. Ta võtab need vastu enesele aruandmatult, koduneb nendega, kui teda ei paisata räpakalt ja liiga vara koguni teist-sugusesse kirjanduslikku maailma, kus ta enesel alguses tunneb sama ebamugava ja võõrastava, nagu igaüks meist võõrastab ja tunneb enesel piinliku olevat igas uues ning võõras olukorras.

See kõik käseb meid anda algajale lugejale ühest ja samast kirjanikust mitu teost järgemööda lugemiseks, või vähemalt koondada tema lugemise samalaadsetele teostele, kuni lugeja koduneb ja tunneb enese enam-vähem vabana ning iseseisvana selle kirjaniku või sellelaadsete teoste loomingumaailmas. Siis alles mindagu üle uue kirjaniku või teistlaadsete teoste lugemisele. Muidugi ei pea ka siin liialdama: ei pea lugejat ära tüütama ühe kirjaniku või samalaadsete teoste lugemisega, ei pea sellega surmama tema lugemistahet. Kahest-kolmest raamatust enamasti jätkub ühest ja samast autorist; neljas ehk äärmiselt viies raamat olgu juba üleminekuks uuele autorile või uue, teistlaadse teose maailma.

On lugeja sooritanud ilukirjanduse lugemises selle algelise astme, võib ta siirduda julgelt kandvamate teoste lugemisele, mis nõuavad juba suuremat ning pingutavat vaimlist tööd. Sellel teisel astmel ei lange enam viite-lugemisele pea rõhk, vaid lugemine hakkab kordkorralt muutuma vaimliseks tegutsemiseks, tööks. Arusaadavalt ei tohi see protsess sündida järsult, vaid järk-järgult, aste astmelt, lugejale enesele tähelepanematult.

Tegelikus elus leiame meie muidugi vähemal määral sellist süstemaatilist lugemist, vaid harilikult sünnib see suurte kõrvalhüpetega. Kes meist ei mäleta seda ise

oma noorusest, mil loeti palju mitmesugust pahna läbisegi kõige väärrikamate ilukirjanduslikkude paladega. Samuti võime näiteid tuua välismaisest kirjandusest: Honoré de Balzac, prantsuse klassik, neelas omas nooruses otse puudade viisi igasugust kirjandust ja valmistas isegi oma kirjandusliku töö esimesel ajajärgul rea sama kõhna viite-kirjandust. Sama kõneleb meile lugemise suhtes Anatole France'i elulugu.

On lugeja siirdunud teisele, kõrgemale astmele, tuleb lugemist juhtijal alata side

asumistki, kui on tegemist enam-vähem arenenud ja iseteadva lugejaga.

Ütleme, lugeja on äsja lõpetanud A. Kitzbergi „Tuulte pööristes“ lugemise ja teie annate talle järgmisena „Libahundi“. Siin võib juhtida tähelepanu asjaolule, et „Tuulte pööristele“ osaks saanud ülekaalus eitav arvustus peale esietendust sundis autori eestkätt vaikimisele ja siis reaalelu kirjelduselt kaugema mineviku kujutamisele.

Samuti vajalised on selgitavad sisse-

„Põhjamaa prohvet“ Grundtvig.

loomist üksikute loetud teoste vahel. Olgu see raamatukogujuht või õperingi juhataja, nad mõlemad peavad hakkama lugejale kätte juhutama neid niite, mis viivad ühe autori ühe teose juurest teise juurde, mis eelmist seovad järgmisega, ehk jälle, mis ühendavad ühe autori teost mõne teise autori üksiku teose ehk kogu loominguga. Alguses tuleb seda teha nagu mööda minnes, äratades huvi ja selgitades ühe teose kaudu teist. Muidugi peab lugeja olema neid mõlemaid lugenud, kuigi on lubatav side kättejuhatamine enne teose lugemisele

juhatused, nii öelda sidesõnad, Gustav Suitsi „Elu tuld“ lugenule, kui ta alustab „Tuulemaa“ lugemist: kuidas 1905. a. eelnooruse meeoleolu lained näitasid kõrget tõusu ning nerde väljendajaks oli luules Gustav Suits ja kuidas 1905. aastale järgnenud musta reaktsiooni ja surveaastate meeoleolu süvenenum kajastus on sama luuletaja „Tuulemaa“.

Algajat lugejat huvitab ainult harva raamatu autor; ta peab seda nagu isenesest mõistetavaks asjaoluks, et raamatu ikka keegi on kirjutanud, nagu on keegi

valmistanud sama raamatu paberi ning kõitegi, ilma et meie hakkaksime huvi tunda harilikku paberi ja kõite puhul, kelle töö see on. Alles kui lugeja on jõudnud arusaamisele, et vaimline töö, nagu raamatu autori oma teost kirjutades, ületab teiste, raamatu tekkimisel kaasa tegutsete käsitööliste oskuse, — alles siis hakkab lugeja huvi tundma raamatu autori vastu, tuletades meele kaanelehel loetud nime. Siis tärkab lugejas ka tahe saada muidki teateid autorist, tutvuneda eestkätt sama autori teiste teostega ja tema eluloo-gagi.

Lugemise sellel kõrgemal, süstematiseerimise astmel on vajalik, et raamatukoguhoidja või teine lugemist juhtiv isik näitaks kätte need teosed, millest lugeja leiaks andmeid huvialuse autori loomingust ja eluloost. See kuulub juba, lugemisele kirjandusloolise raamistiku andmisena vaimlise arengu ülemisele astmele. Sellist huvi tundja lugeja ei tegutse raamatuga enam ajaviitena, vaid tema lugemine on vaimliselt pinevaks tööks, kes lugedes kaasa elab teoses esinevate kujudega, kes kirjeldusi ja kujutlusi võtab arvustavalt, valides ning naudib valitut. Kõik see moodustab juba kõrgepingelise vaimlise töö ja selliselt lugejas jätab hea raamat, kõrgeväärtuslik ilukirjanduslik teos kustumatud jäljed, olles juhtivaks täheks lugeja vaimlises arengus üldse ning ergutades teda sisemisele järeloomingule, mis võib väljendada omakorda kirjandusliku andega inimene oma iseseisvas loomingus. Kas ei ole paljudeski kirjanikkudes väga tugevad ning võimsad teistelt lugemise teel saadud sugemed? Eks kinnita seda asjaolu meie kirjanikkudest Friedebert Tuglase ja prantsuse kirjanikkudest äsja surnud Anatole France'i loomingu ligem vaatlemine pea igal sammul, kuid see kõik ei väära kaugeltki nende loomingu iseseisvat väärtust.

Lubatagu eelpoolsete mõtete nagu kokkuvõttena tsiteerida taani arvustuse suurmeistri, käesoleva aasta algul surnud arvustaja Georg Brandesi sõnu, mis väljendavad jõulise selgusega küsimust: kuidas lugeda?

„Ja kuidas peame lugema siis neid häid raamatuid? Esiteks andumusega, siis kriitikaga, edasi võimalikult nõnda, et meie lugejal on keskpunkt ja et me aimame või näeme sidet. Lõpuks nõnda, et täiesti omandame moraali, mis peitub igas sündmuses. Siis võib avaneda mei-

le ühes üksikus raamatus terve maailm. Võime õppida tundma raamatu kaudu osa inimese loomusest, kus leiame jälle mitte üksinda meie enese loomuse, — vahelduv ning rikas nagu ta on muudatusis, — vaid milles leiame ka kõik looduse igavesed seadused ning muutmata olemuse. Lõpuks võime, kui loeme tähelepanelikult, tõusta nii kaugele moraalselt, et tunneme ning mõistame elavalt, mis peab tehtama ja mis peab jätetama.“

On kahtlemata kindel: meil loetakse liiga vähe, kuigi paljulugemine iseenesest ei ole ka mingi voores, vaid võib muutuda isegi ebavooruseks ja kahjulikuks inimvaimu arengus. Aga need viimased asjaolud ei tule meil veel peaaegu arvessegi. Tänapäeval tunnistatakse pea ühel meelel, et meil liiga vähe raamatuid loetakse, nagu samalaadsed kurtnised on kostnud meie minevikustki. Erandi moodustab ehk ainult üks lühike ajajärk meie ligemast minevikust, Noor-Eesti päivil, mil kostsid hoiatavad hääled ajakirjanduses, et see noorte kirjanikkude-kunstnikkude põlv olla muutumas liiga raamatuliselks — liiast lugemisest. Viimane kartus — liiga raamatuliselks muutumisest — oli küll asjata, nagu väljendus ka liigne lugemine ainult tolele põlvele omases raamatu armastuses. Raamatute armastuse algava idanemise hävitas aga ilmasõda ja järgnevad revolutsioonid õige põhilikult, viies raamatu põlguse isegi nende loojate, kirjanikkude, ridadesse. Tänapäeval võime jälle lootusi hellitada, et raamatu armastus võiks uuesti meilgi tärgata ja ellu tungida, nagu kultuurse inimese õilsam väljendus.

Muidugi võib raamatute armastusest kõne olla ükski seal, kus kultuur on läbi imbutanud inimvaimu kuni selle salajase-mate kurudeni.

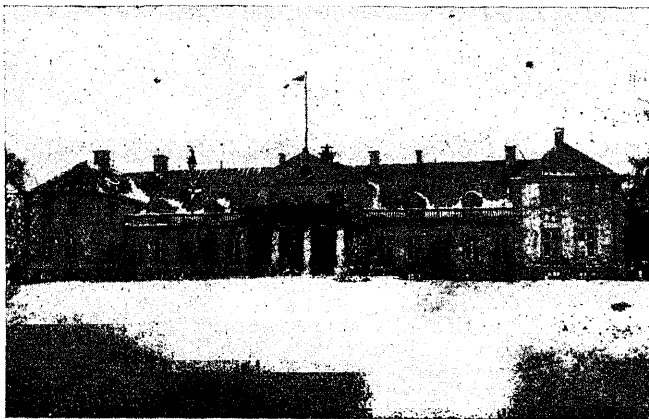
Meil võib sellest kõigest ükski unistada, kuna peaaegu täitsa puuduvad inimesed, kes oleksid kogunud raamatuid puhtast armastusest raamatu enese vastu. Asjata otsitakse meie oludes nõndanimetatud bibliofiile, kes on raamatute kirglikud kogujad, koondades oma eraraamatukogudesse kaunid ja haruldaseid raamatuid. Bibliofiilne (sõna ise tuleb kreeka keelest ja tähendab „raamatuarastaja“) raamatukogumine puudub meil täiesti, millest kultuurse arenemises vast ei tulegi otse kurtata, aga meil puudub meie haritud kihtides ka selline raamatuarastus, mis ergutaks

inimesi koguma raamatuid lugemise kindla otstarbega. Kui vähe on meil jõukatel ja kõrgema haridusega inimestel oma kodu isiklike raamatuid! Kui teiste maade haritlaskond (ka need sinna hulka arvatud, kes ise tahavad meeeldi seda nime kanda!) ostab omale kodumaiste klassikute tööd kaunites köidetes, kuigi ainult selleks, et alal hoida kapis haritlaskonda kuuluvuse välise märgina, siis ei sünni meil kahjuks veel sedagi. Asjata otsite meie haritud perekondadest Koidula ja Krentzvaldi töid, kõnelemata tänapäeva kirjandusest.

Milliste veidrusteni võib minna meie kirjanduse mittetundmine ja selle igno-

kihtidest, siis algagem selle levitamise järgi just rahva laiematest ja nimeliselt vähem haritud kihtidest! See olgu juhtnööriks kõigile, kellel on südamel meie kirjanduse vastu huvi äratamine ja sellega kaasas käiv kirjanduse levitamine, kui võimsam tegur üldkultuuri tõstmiseks.

Meie teame teiste rahvaste kirjanduse loost, millist kirjanduse, raamatu, armastust avaldasid geniaalsed loovad kirjanikud, nagu prantslased Honoré de Balzac ja Anatole France, olles ise kirglikud raamatute kogujad, kes jätsid maha peale oma surma mitmetuhande köitelised isiklikud raamatukogud, nagu oli samast kirrest vallatud vene kirjanik Valeri Brjus-

Virumaa rahvaülikooli peahoone.

reerimine, sellest pajatab, näiteks, Johannes Semper oma raamatus „Meie kirjanduse teed“ järgmise tõelise sündmuse: välisministeeriumi silmapaistev ametnik pöörab külalise-soomlase poole küsimisega „kes see on?“, näidates Krentzvaldi marmorbüstile. Saades vastuse, et Dr. Krentzvald, jätkab oma usutlemist meie uudishimulik diplomaat: „Aga kes on Krentzvald?“ Praegu aga esitab see diplomaat meie maad ja rahvast (ja muidugi ka meie kirjandust!) euroopalises kultuurriigis kindral-konsulina. Ei ole sellest möödunud rohkem kui aastat neli, kui nende ridade kirjutajal tuli pöörata isiku poole, kelle ametiks on juhtida eesti kirjanduse ning kunstielu, et saada soodustusi Kristjan Jaak Petersoni paberite uurimiseks, kui see meie kirjanduse juht kinnitas, et ta tunda ju isiklikult Kristjan Jaak Petersoni, kes olla Tallinna reaalkooli inspektor.

Kui meil kirjanduse armastuseks ei ole eeskujude leidnud haritud ja poolharitud

sov ja taani üleilmilise kuulsusega kriitik Georg Brandes, kelle üle 8000-andeline isiklik raamatukogu moodustas väärrikama osa tema maisest varandusest. Asjata otsiksime neile raamatu armastuse väljendustele meie oludele vastavalt vähendatudki arvu raamatutega isiklike kogusid.

Oigusega aga ütles juba läinud sajangu keskmistel aastatel inglise esteetik Carlyle, et raamatukogud on tänapäeva õige ülikool. Kui sagedasti ei ole mulle meele kerkinud see ütetus, kui olen kõnelenud mõne kirjanduse lugemises „süütu“ kõrgema haridusega isikuga, kuulates ja kannatades tema arenematus ja harimatuse tõrvalillede kleepuvatest rumalustest, mis tema vestluste pea igal sammul plahvatasid otse ürgjõuliselt! Ning sama teravalt on kerkinud mu silme ette inglise kirjaniku ülaltoodud ütelse mõiste, kui olen nautinud mõnuga mõne kirjanduslikult haritud, nimeliselt aga ainult algharidusega isiku tabavaid märkeid elu iga-

suguste nähiste puhul. Selle algharidusega inimese vaimu vahedus on aga omandatud üksi kirjanduse vaimu arendavast lugemisest. Kui harimatuna tundub mõni diplomeeritud haritlane võrreldes kirjandusliku eneseharidusega algkooli lõpetajaga! Selliseid nähtusi olen kohanud oma eluteel mitmed kümned, võib olla, isegi sajad, ning nende heledal valgusel alles märkame kirjanduse kaugele küünivat osa vabaharidustöös.

Kui meie käesoleva kirjutuse alguses püüdsime vastust leida küsimisele „kuidas lugeda?“, siis asetame enesele praegu küsimise: mis lugeda?

Nagu ei võinud olla täpset ja kõigile ühtlast vastust esimesele küsimisele, nii

võib olla, veelgi vähemal määral on konkreetne vastus küsimisele: mis lugeda?

Võib ju vastata kahe sõnaga: häid raamatuid. Kuid see vastus on oma üldsuses liiga ebamäärane ega ole oma sisult küllalt konkreetne, kuigi siia juure liksime, et hea raamat on see, mis meid arendab. Aga täpsema vastuse otsimine ja leidmine osutuks pea võimatuks. Meie võime ainult kaudselt anda selgitavaid lisandusi sellele üldvastusele.

Ei ole kaugeltki alati hea raamat see, mis moraliseerides võtab õpetliku ilme, kõneledes igapäise elu pahedest, nagu ei ole alati kaugeltki halb raamat, mis kirjeldab heredates värvides elu pahelisi nähtusi ilma seisukohta võtmata. (Järgneb).

C. Koldi rahvapälikool Rysslingis 1851. a.

Jooni põhjamaade rahvapälikoolide tegevusest.

K. Reinmann.

I.

Eesti rahva hilisem ajalooline suur-sündmus — riiklik iseseisvus — tõi endaga kaasa suure murrangu rahva elus ja tegevuses. Pärandades endiselt ajalt, võõralt võimult, sõjalt ja revolutsioonilt vaid majanduslikud varemused ja kultuurilise kesavälja, pidi paratamatult algama kibe kohendamise- ja ülesehitamistöö nii ühel kui teisel alal. Tuli hakata rusudel arendama rahvamajandust, pidi püstitatama uusi tähiseid rahva vaimu-elu edendamiseks.

Üheksa aastat Eesti iseseisvat riiklikku elu on möödas, üheksa aastat täiskibedat sipelgatööd oma rahvariigi rajamisel, oma kodu korraldamisel. Oleme ehk teinud vigu ja astunud eksisamme,

kuid üks ole need tegija eesõiguseks. Töö tulemusena võime aga juba mõndagi ära märkida, millega võib olla rahul. Nii mõnedki meie rahvamajanduse alad on leidnud uue suuna ja juba mõne aastaga teinud tunduvald edusamme; palju on paranenud meie kool ja muud rahva-elu alad.

Kuid on ka alasid, kus oleme talitanud liiga ühe külgselt. Nii oleme küll püüdnud koolitada endi lapsi keskkoolis, tundes rahvuslikku uhkust, et meie keskkooli ja üliõpilaste arv protsentuaalselt ületab vanad kultuurriigid, kuid sealjuures kipume unustama, et ka meie praegused inimesed, rahva laiad hulgad, kes pärit endisest koolist, elavad alles suhtelises pimeduses.

Suur enamus meie praegusaja täisealistest kodanikkudest on paremal juhtumisel omandanud veneaegse viletsa valakooli tarkuse, mida on liiga vähe seks, et kohaneda uuema aja elunõuetega ja edukalt läbi viia uuendusi rahvamajanduse ja rahvuskultuurilise elu alal. Koolitarkusest on ka hea kooli juures vähe. Inimene õpib seni kui elab, ütleb vanarahva tarkus. Peale teadmiste nõuab inimese vaim järjest uut vaimutoitu, kui ta ei pea jääma nälga. Ei too õnne täis task ja söönud kõht, kui hinges valitseb

takse püüdu maa-rahvaülikoole ellu kutsuda, peetakse kongresse ja korraldatakse nõupidamisi eelmainitud küsimuste üle. Tagajärgi on aga seni veel väga vähe. Kõik need katsed ja püüded pörkavad alles massi passiivsuse ja ükskõiksuse, mõnikord koguni väenulikkuse vastu, ja kuni hulgad ei ole äratundmisele tulnud, kuivõrd tähtis on teha haridus- ja kasvatustööd täiskasvanute keskel, seni jäävad üksikute püüded asjatuiks. Praegu leiame vabaharidustöö alahindajate leerist koguni neidki, kellele tohiks seisukord olla küllalt selge ja kes

Frederiksborgi rahvaülikool Taanis.

tühjus. Eluaade ja kõrgemad paleused ammutavad endale uut jõudu inimese järjekindla enesearendamise teel. Sellepärast on haridustöö täiskasvanute keskel tähtis tegur üldises rahvuskultuurilises töös.

Selle töö all mõistame inimeste teadmiste laiendamist nii üldhariduslistel aladel kui ka erioskuslikkudes küsimustes, samuti nende positiivsete vaimliste omaduste arendamist. Tarvis on kasvatada algatus- ja teguvõimelisi, ausaid ja aatelisi kodanikke, millised vaimuomadused on rahva kultuurelu kullafondiks. See kasvatustöö ei tohi piirduda ainult koolipõlvega, vaid seda tuleb jätkata ka vanemas eas.

Vabaharidustöö ja rahvaliku kasvatus küsimused kerkiavad meiega ühiskondlikus elus vahetevahel päevakorrales. Siin ja seal tehakse katseid vabaharidustöö paremaks korraldamiseks, ilmuta-

peaksid vabaharidustöö algatusi esirinnas õhutama ja toetama. Aga loodame, et aeg siingi annab arutust.

Üheks eelmainitud liiki kuuluvaist küsimusist, mis viimase paari aasta jooksul olnud meil avaliku arutuse esemeks ja on vahetevahel esile kutsunud eluvust ning vaidlusi, on r a h v a ü l i k o o l i d e k ü s i m u s. Ka meie rahvaülikoolide sõbrad on omas tegevuses pörkanud võõritimõistmiste ja ükskõiksuse vastu.

Rahvaülikoolid on mõnede riikide, näit. Taani, Rootsi, Soome ja Norra rahvuskultuurilises elus etendanud määratu tähtsat osa. Seepärast on nad viimastel aastatel leidnud suurt poolehoidu paljude teistegi rahvaste juures, näit. Schweitsis, Saksamaal, Inglismaal jne. See poolehoid kasvab seda enam, mida rohkem rahvad tutvunevad põhjamaade rahvaülikoolide töö tagajärgedega eelpoolmainitud maades.

Et meil rahvaülikoolide mõte ja korraldus üldiselt alles võorad, siis toome allpool Schveitsi tuntud haridustegelase Georg Küfferi järele mõnede Taani ja Rootsi rahvaülikoolide tegevuse kirjeldused.

Rahvaülikoolid Taanis:

Askovi rahvaülikool.

(Vejeni jaama lähedal, Jüütimaal.)

„Siin on minu ees rahvaülikooli-mõte teostunud omas siimaalises kaunimas täiuses. Kõik on siin avar, suurejooneline, kuid vähe külm, iseteadlik, nagu see omane juurdunud traditsioonile.

Vejen asub Esbjergi sihis; Vejenist Askovi on umbes pool tundi jalakäiku. Neid andmeid kordas mulle rongis heasüdamlik taanlasest reisikaaslane, ja kui meie rahvaülikoolist juttu alustasime, löid ta silmad soojalt särama. „Seal,“ ütles ta, mõeldes selle all Saksamaad, „seal mängitakse, tantsitakse, joodakse, — meie ei tunne seda. Meil on hoopis teistsugused huvid, vaimlised. Õhtuti koguvad kokku põllumehed ja vahetavad mõtteid, või lähevad kuhugi loengule. Seltskondlik elu on Taanis hoopis teistsugune kui Saksamaal.“ Põhjus peitub Taani rahvaülikoolides.

Liginedes rahvaülikooli hoonetele tuli mulle vastu oma prouaga noor, elav mees. See oli härra Schröder, praeguse kooliuhataia, proua Appeli vend. Proua Appel ei ole mitte ainult nimeliselt koolijuhatamise üle võtnud, kuni tema abikaasa on Taani haridusministriks.

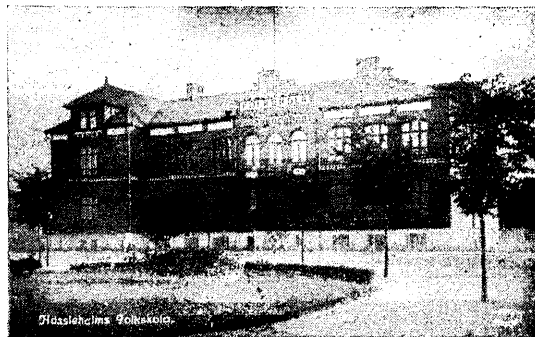
Mul oli pea juhus üht õpetundi kaasa kuulata, kus hr. Schröder, kes 6 kuud oli viibinud Saksamaal, sealse rahvahariduse tööga tutvumemas, Saksamaa rahvaülikoolidest jutustas. Sarnaseid kursusi korraldatakse siin noortele õpetajatele. Hiljem tutvustas härra Schröder mind asutuse korraldusega, näidates rahvaülikooli arvurikkaid hooneid, mille tõttu iga sõna vastava pildi, saali, hoone või vaate läbi nagu elavaks muutus.

Kõige paremini võib asutuse arenemislugu jälgida rahvaülikoolile kuuluvate hoonete ehitusloo, nende laiendamise ja suurendamise järele.

Askovi rahvaülikool on Taani esimese rahvaülikooli järg. asutatud (Grundtvigi õhutamisel) 1844. aastal. Ta võlgneb tänu enda tekkimise eest rahvuslikult mõttevatele taanlastele, kelle nüüete eesmärgiks oli taanlaste rahvustunnet äratada, seda saksa keele ja

meele hädaohu vastu kaitstes (selle esimese rahvaülikooli asukoht oli Rööddingis, Põhja-Schlesvigis, kus elasid sakslased ja taanlased segi, ja sellepärast oli rahvusküsimus õige terav. K. R.).

Pea tegid majanduslised raskused Askovi rahvaülikooli olemasolu küsitavaks; 1848. tuli see sulguda. 1850. avati aga suuremate laenude saamisest uuesti. Lahkarvamised asutuse õpejõudude keskel ja

Häsleholmi rahvaülikool.

selle järeldused pidid otsustama mitte üksi selle ühe, vaid kogu Taani rahvaülikoolide saatuse üldse. Kas pidi rahvaülikool kujunema harilikuks õpekooliks, nagu soovisid õpetajad? Kas pidi vastu tuldama haridusministri soovidele ja sisse seatama eksaamid, mille põhjal õpilased oleksid võinud astuda Kopenhaageni põllutöökooli? Mõlemad jäeti kõrvale. Samuti ka püüded asutust muuta põllutöökooliks. Grundtvigi rahvaülikooli mõte võitis. Vastuses haridusministrile tähendatakse: „Kooli eesmärk seisab selles, et vabade ettekannete abil äratada ja toita inimese vaimuelu“. Ja edasi, peale seletust, et rahvaülikool ei alahinda erioskuse tähtsust: „Tema siht on siiski peaaeglikult kasvatuslik; tunnete ja tahtejõu arendamine on talle suurema tähtsusega kui mälu ja arusaamise harjutamine. Ta püüab teha sama rahvalik-ilmalikku suunas, mis kirik usuelu alal. Seepärast peab ta pearõhku panema elustavale, äratavale, selgitavale, ja tund, milles on korda läinud õhutada tundeid kõrgema, ausama poole inimelus ja virgutada selle poole püüdmissel tõsisel tööle, on rahvaülikoolile suurema tähtsusega kui see tund, kus on pakutud teatud hulki lisateadmisi...“

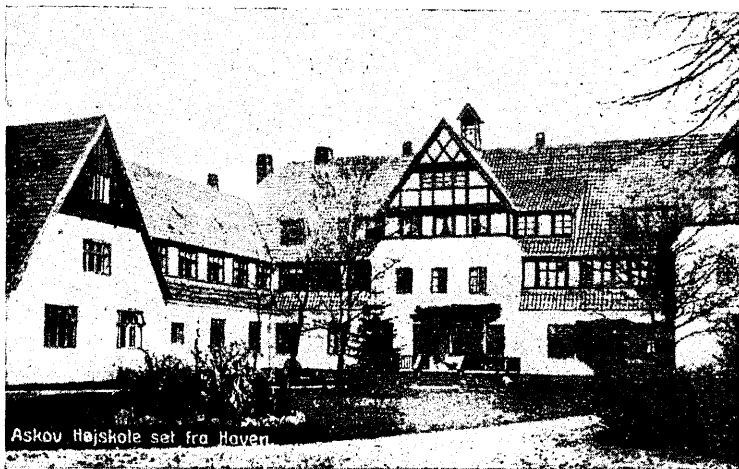
See seisukoht sai tüliõunaks; oskustundide puudumine kujunes võitluse vormiliseks põhjuseks, mis oli sihitud muu-

seas rahvaülikooli selleaegse juhataja poliitilise tegevuse vastu, kes 1862. aastal omalt kohalt tagasi astus ja praeguse juhatajana ja minu saatja isas, tol ajal 27-aastasest Ludvig Schröderis järeltulija leidis.

Peale sõja lõppu 1864. aastal, kui piir nihkus põhja poole Rödningit, toodi rahvaülikool üle Askovi, võimalikult uue piiri lähedusse, et mõju avaldada Põhja-Schlesvigi elanikkudesse, ja nagu nüüd selgub, eduga mõlemi suhtes, nii taanluse kui asutuse seisukohalt, nagu seda tõendab ka eelnimetatud maakonna Saksamaast eraldamine ja Taani külge

rahvaülikoolis on õppinud, ja härra Schröder tõendas, et eelmise kursuse õpilastest umbes kolmas osa järgmisel aastal tagasi tuleb. Hiljuti avati koguni kolmas kursus nende jaoks, kes kaks eelmist kursust on läbi kuulnud. Need töötavad kolmandal aastal väikestes, kolmest kuni viiest õpilasest koosnevates töögruppides.

1872. aastast peale võttis Askovi rahvaülikool veel endale ülesandeks valmistada noori inimesi pastoriteks ja õpetajateks, kes hiljem Ameerikasse välja rändavad ja seal taani asunikkuide keskel ellu kutsuvad kirikuid ja koole.

Askovi laiendatud rahvaülikooli peahoone.

liitmine (Peale ilmasõda. K. R.) Ja asutuse edu peale paljuid aastaid kestnud otsimist ja võitlust: mitte vähem kui 20 õpetajat on nüüd leidnud siin endale tööpõllu.

Igale nendest on määratud 20 tundi nädalas. Kaks korda päevas, ennelõunal ja õhtul, kogunevad õpilased suurde kuuldessaali loengule. Saal on kaunistatud Schröderi ja tema kaastööliste piltidega. Ülejäänud, siin ja seal väljapandud pildid annavad samuti tunnistust koolis valitsevast vaimust: need on taani rahvalaulude illustratsioonid. Siiski leiduvad Grundtvigi kõrval ka Goethe ja Shakespeare. Koolis õpib peasjalikult keskkiht, aga ka väikepõllumehed ja vähesed suurmaamanikud. Siiski võib seda nimetada mitmesuguste rahvaklasside ühiselu asutuseks; sama arvamist avaldas ka härra Schröder. Talvel on rahvaülikool laiendatud, see tähendab: korraldatakse erikursus neile, kes varem juba

Rahvaülikooli õpetajaks saamiseks ei tee takistusi mingisugused eeskirjad. Kes seks on küllalt tubli, seda võib ametisse võtta: see on tunnuseks vaimu värsksusest ja eelarvamiste puudumisest, millest teised maad võiksid võtta õpetust. Ka tunnistab see isiku tugevast tahtejõust, kui keegi end haridusliselt ette valmistab temale võimalikul viisil, kuna üldist rada käijad endist alatiht ainult keskpärasusi kujutavad.

Askovi rahvaülikool on juriidiline isik. Tema valitsusnõukogu (juhatus), kes end ise täiendab, moodustavad neli õpetajat. Üks nendest on kooli juhataja. Kõigis taani rahvaülikoolides, kes tahavad saada riiklikku abiraha, peavad juhatajad olema riigi poolt tunnustatud. Et Askovi rahvaülikooli endine juhataja haridusministriks sai, tunnustati juhatajana tema abikaasa. Taanis pandi hiljuti maksma seadus, mille järele riik rahvaülikoolile maksab toetusraha vastavalt õpilaste ar-

vule, kuid mitte üle 18.000 krooni aastas. Nii võib kasvandikkude õperahaga juba midagi peale hakkata, kui veel arvesse võtta ka vastava seltsi era-toetuse. — Ma ei tea, kui palju hooneid lõpuks kuuluvad Askovi rahvällikoolile. Ma olen enda väikesele plaanile ära märkinud viis, kuid mõned eemalasuvad kuuluvad veel neile lisaks. Raamatukogu on suurepärase. 40.000 köidet. Kirjandust rahvällikooli liikumise üle leidub Taanis väga vähe (siiski on rahvas sel-

hulka. Ta on avatud igapäev 2 tundi. Üks harjutus, mis mulle paistab eriti väärtuslikuna, on järgmine: noortele inimestele tehakse ülesandeks teatud küsimuse läbitöötamiseks ise tarvilist kirjandust kokku koguda. Nad võivad nõuküsimistega pöörata raamatukoguhoidja poole kahe tunni kestel päevas, siiski peavad nad ajajooksul nii kaugele jõudma, et ise asjaga hakkama saaksid. Rahvällikooli Õpetajate Seltsi poolt valitud nõukogu organiseerib iga kahe aasta tagant rah-

Askovi laiendatud rahvällikooli populaarne juhataja Schröder kõnetoolil.

le asjaga niivõrd kokku kasvanud, et mai ja novembri algul palju keegi ei söida, kes seda sunnitud ei ole tegema, sest et kõik rongid on täis noori inimesi, kes söidavad rahvällikoolide suvisele 3-kuulisele või talvisele 5-kuulisele kursusele). Schweitsi esimene kirjatöö rahvällikoolidest küsimuse üle ilmus trükist Bernis juba 1897. aastal (Dr. Makili Friberg: „Entstehung und Entwicklung der Volkshochschule in den nordischen Ländern“). Härra Schröder tähendas selle kohta naeratades: „Meie ei kirjuta rahvällikoolide üle midagi; kuid selle eest on nad meil olemas. Rootsisis sellevastu kirjutatakse sellest ilmlõpmata, terved hulgad! Suurem osa meie rahvällikoolidest avaldavad endi aastaaruanded; sellele lisaks on meil veel oma ühine ajakiri („Højskolebladet Kolding“). Seal võtavad sõna kõik ja selle kaudu väljendab end rahvällikoolikond. Askovi rahvällikooli raamatukogu kuulub ühteagegu avalikkude raamatukogude

vällikoolide õpetajatele Kopenhageni ülikooli juures täienduskursused. Õpetajatel on ka oma paiukikassa, kes saab riigilt 30.000 krooni aastas toetust. Askovis on veel olemas täienduskool, eraldi rahvällikoolist, mis on eraettevõtte ja mis õpetust annab talvel käsitööde alal.

Härra Schröder juhtis minu tähelepanu veel igas külas leiduvale haridusseltsile, kes rahvällikoolide õpetajaid kutsuvad loenguid pidama, kus kõneldakse rahvapäraste ainete üle, nii näiteks isamaa-armastusest, kodumaa kirjandusest, ühiskondlikkudest probleemidest jne. Veel tähendas ta igas külas leiduvale lugemislauale ja küla-raamatukogule, ja jutustas mulle järgmisest kombest: kui mõnel talupidajal on sünnipäev, siis püstitab ta oma õuel riigilipu ja kutsub õhtuks oma sõbrad ja naabrid pidule.

— Igas külas on oma raamatukoguselts, kes saab raamatukogu korraldamiseks ja ülalpidamiseks sama sum-

ma võrra toetust riigilt, kui palju ta ise seks otstarbeks koguda suudab. Sarnase õitseva raamatukogu-asjanduse läbi kannatavad aga kirjanikud — nende toodete vähema mineku tõttu — honoräärikahju, mida nad, kuigi ilma tagajärgedeta, vastava seaduse kaudu, mille järgi nad iga raamatu kasutamise eest raamatukogust oleksid saanud väikest maksu, püüdsid heaks teha; kuid Taanimaa hindab viljakat loomingut teisel viisil suurejooneliselt: ta maksab kirjanikkudele tasu

Vaevalt võib endale ette kujutada seda distsipliini, jõuküllasust ja meisterlikku kehategevust, mis siin pealtvaataja silma ees esile tuleb. Neid hoiavad oma keha pingul seisakus. Marssimine lauluga, vaharjutused, kätevitutamine, keha kiigutamine, jalahõljutamine, väljahüpe, keha väljasirutamine varbul. Rootsi seinaredelitel: põlvepaenutamine, jalad ette, keha eest tahapoole hõljutades. Keha paenutamine rippudes redelitel, põlved kõrgele, jalad ette. Hingamine, jalgade

Võimlemistund Taani rahvaülikoolis.

4—5 miljoni krooni aastas. Iga kirjaniku osaks langeb aastas 1000 kuni 2000, maksimum kuni 6000 krooni.

Õpetuse üle tahan siinkohal jutustada ainult ühest tunnist: ministriproua Appeli võimlemistunnist. Iga tunni algul lauldakse. Enamaltjaolt ajaloolisi laule. Laul loob ettekandeks vastava meeleolu. Ta äratab ühistunnet. Samuti võimlemistunni eel. Kaheksakümnendatest aastatest peale tungis Taanimaale sisse Rootsi võimlemine. Ka spordiseltsides võimeldakse Rootsi süsteimi järele. Taani rahvaülikoolid on selle ümber korraldanud, sidudes harjutusi ja ringmänge oma tumedalt raskepärase, põhihelilt koduigatsusliku lauluga. Kõigepealt rõõmustas mind just see asjaolu, et selles kuningriigis ministriproua talutütardega võimleb, neile looduslugu õpetab ja sarnast kasvatusasutust juhatab. Millised terved suhted kujunevad sarnaste sidemete tõttu rahva ja valitsusasutuste vahel! Milline eelarvamisteta arusaamine areneb siin ja seal sarnase koostöö kaudu! Ilmaaegu ei ole siin kõrgem riigiametnik, kuningas, rahva keskel nii populaarne.

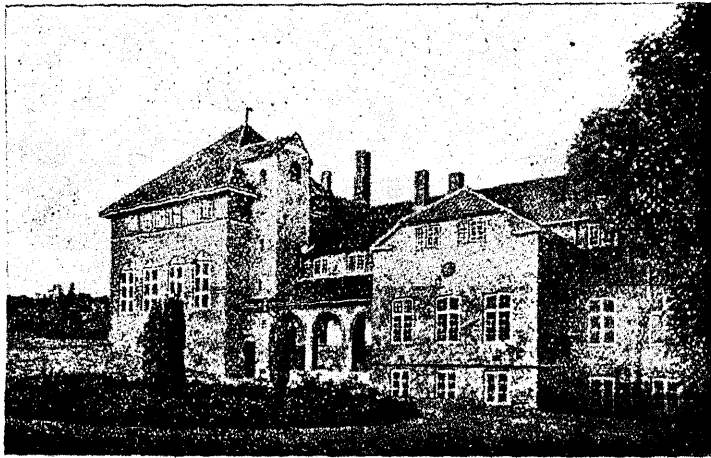
sirutamisega kõrvale. Väike vaheaeg. Käe-, jala- ja kehaharjutused. Põlvede ja keha paenutamine tahapoole. Tüdrukud koonduvad viie kaupa gruppidesse ja laulavad omi rühmalaule. Võimlemissaal, mis on alles üsna tühi, täitub korraga kõiksugustest riistapuist, nagu oleksid need põrandast välja kasvanud. Sest põrand on puust; mõned luugid on varustatud poomidega: neid ülestõstes, võib latte, mis on kinnitatud poomide külge, poolviltu kergelt välja tõmmata. Üks, kaks, kolm on võimlemisabinõud kohal: redelid ja latid balansseerimiseks. Korraga on näha kuus gruppi: ronimisköiel, redelitel, kolmas tõmbub üles, neljas hõljutab keha siia-sinna, ronides redelitel edasi, kaks ülejäänut balansseerivad. See kõik sünnib muinasjutulise osavusega. Juhatajannal on abiks abiline. Vile. Kõik vahendid kaovad jälle põrandasse. Moodustuvad uued grupid: sõõrhüpped, hobusehüpped, pukkühüpped, kõishüpped, teivashüpped. Korraga seisavad read jälle endisel paigal. Jalavibutamine, hüpped kõrvale, käteharjutused, hingamine. Kõik äärmise pingutusega. Kehad lasku-

vad loomulikku seisandisse. Ma ei tea, kas pean ma enam imestama tütarlapsi, kes kõike seda sarnase täpsusega läbi viivad, või õpetajannat, kes jaotada oskab omi harjutusi sarnase ökonoomiaga, et ainultki sekundit kaotsi ei lähe.

Taanlased näivad rõõmu tundvat sarnastest kehaharjutustest, mängust ja sportist; sest igas külas on oma sportiplats, ka Askovis, selles väikeses külas. Kui ma õhtul Askovist Vejeni läksin, olid noored inimesed parajasti oma trikoodes jalgpalli-mängul. Külarahvas seisis ringi.

Hulkusin veel vähe vabalt ringi ja tuletasin meele ühe taanlase jutustusi Bernis, kes oma kodumaa kohta seletas, et põhjamaa valged ööd on

kui muinasjutt... Ma veendusin selles. Mu mõtted pöördusid tagasi kõige üleulatule. Schveits andis ilmale Pestalozzi, Taani Grundtvigi. Kui kenasti ka Pestalozzi teos Schveitsis ei mõjunud, kuid veel puudub seal Grundtvigi idee teostamine ja ülesehitamine, mis siinses elus on teostunud suurepäraselt. Millist mõju võiks see avaldada rahvasse? — Kui veel paljud kodumaa-lased siia tuleksid, meie võiksimme siit mõndagi oma maale kaasa tuua. Aga: mis ma nägin, oli Taanimaa kõige suurem rahvaülikool, — võib olla et teised minus pettumustunde esile kutsuvad. Mind tõmbab neid nägema, katseks, kas jäävad püsima mu siin saadud muljed. (Järgneb.)

Vallekilde rahvaülikool Taanis.

Ülevaade Haridusliidu tegevusest.

E. Vender.

Haridussihhiste seltside koondamisega tehti juba vene valitsuse ajal katseid, kuid need ei annud tagajärgi. Selleaegsele valitsusele paistis hädaohulikuks lubada suuremaid koondisi, olgugi kultuurhariduslikke. Pärast 1918. aastat avanenud avarad organiseerimisvõimalused töid kaasa terve rea uute seltside asutamise ja selle järele veelgi suurema tarviduse tööd korraldava ühise keskorganisatsiooni järele. Tallinna asutatakse küll Rahvaülikooli seltsi juure Haridusbüroo, kes hakkab kohalike organisatsioonide varustama kõnelejatega ja ühtlasi täitma muidki keskorganisatsiooni ülesandeid. Üksiku,

kohalikkude ilmet kandva organisatsiooni osakonnana on aga raske töötada ja nii kutsutakse 1923. a. lõpul, 28. ja 29. detsembril Tartusse kokku Eesti I. hariduskongress, mis küll tegelikult ei olnud esimene. Sel kongressil otsustatakse asutada Eesti Haridusliikude organisatsioonide keskkliit, nime all: „Eesti Haridusliit“. Samal kongressil võeti vastu asutatava Liidu põhikirja ja valliti ajutine juhatus, kuhu kuulusid: Jüri Annusson, V. Ernits, E. Rosenberg, Martinson ja Martoff, nendest J. Annusson ajutise juhatuses esimehena.

Ajutine juhatus redigeeris lõpuliikult Liidu põhikirja ja registreeriti see Tal-

linna-Haapsalu Rahukogu poolt 5. sept. 1924. a.

Põhikirja registreerimise järele kutsus ajutine juhatus kokku Haridusliidu I. asemikkudekogu koosoleku 1. novembriks 1924. a.

Asemikkudekogu poolt määrati kindlaks Liidu esialgne töökava, mis oli koos-

tena H. Summer ja J. Rosental, kassapidaja abi J. Depman, kirjatoimetaja E. Kubjas, abi A. Meikop ja kandidaatidena E. Vender ja V. Ernits.

20. juuniks kutsutakse kokku uus asemikkudekogu koosolek, järjekorras kolmas, kus juhatus enne tähtaega terves koosseisus tagasi astub ja juhatuse liigete

1923. a. Tartus ärapeetud Hariduskongressist osavõtjad.

kõlas eelmise kongressi otsustega ja valiti Liidu esimene juhatus, kuhu kuulusid: esimehena J. Annusson, abid E. Rosenberg ja V. Ernits, sekretär A. Schulbach, abi E. Vender ja kassapidaja H. Summer, abi E. Kubjas.

1925. a. suvel lahkub Eestist kauemaks ajaks esimees J. Annusson.

1925. a. detsembrikuu lõpul astub kokku Haridusliidu II. asemikkudekogu, kus põlevamaks päevaküsimuseks on Liidu Tallinnast Tartusse üleviimine. Kuigi koosolekul Tartu pooldajad enamuse saavad, ei teosta juhatus kohe seda otsust, vaid korraldab asukoha määramiseks kirjalliku hääletuse, mille tulemusena hääletenamusega otsustatakse jätta Liidu asukohaks Tallinn. Asemikkudekogu koosolekul valitud uuest juhatuses astub ametit vastu võtmata tagasi esimeheks valitud dr. nat. Audova ja varsti selle järele kassapidaja Reeben. Samuti astub tagasi kandidaadina juhatusse tulnud dr. med. J. Vilms. Nii jäävad juhatusse abiesimees-

arv 10-ni suurendatakse. Uus juhatus moodustatakse koosseisus:

Esimees: J. Tõnisson.

I abi: K. Reinmann.

II abi: J. Piiskar.

Sekretär: E. Vender.

Abi: J. Loosalu.

Kassapidaja: A. Schulbach.

Abi: H. Summer.

Ametita juhatuse liikmed: J. Depman, E. Kubjas ja V. Ernits.

1927. a. 26. juunil ära peetud Haridusliidu neljandal asemikkudekogu koosolekul valitakse senine juhatus terves koosseisus tagasi ja täiendatakse kahe liikme, K. Einbundi ja M. Reisiiku juurevõllimisega. Seega juhatuse praegune koosseis:

Esimees: J. Tõnisson.

I abi: K. Einbund.

II abi: A. Schulbach.

Sekretär: E. Vender.

Abi: J. Loosalu.

Kassapidaja: K. Reinmann.

Abi: H. Summer.

Ametita juhatuse liikmed: J. Piiskar, M. Reisik, E. Kubjas, J. Depman ja V. Ernits.

Liidu alalises teenistuses on: Sekretär (büroojuhataja) E. Vender 1. dets. 1925. a., büroo ametnik A. Tutt 15. nov. 1924. a. ja vabaharidustöö instruktor K. Saar 15. dets. 1926. a. saadik.

Tähtsamateks tegevusaladeks ja suuremateks ettevõteteks oli Liidu töös kursuste ja loengute korraldamine.

Haridusliidu kaasabil on 1. nov. 1924. a. kuni 31. dets. 1925. a. korraldatud üldhariduslikke loenguid 1125 ja kutsealadel 1374. Järgmisel tegevusaastal, s. o. 1. I. 1926 — 1. IV. 27. takistasid tuntavalt tööd lahti puhkenud taudid, mille tagajäreel pidamata jäid mitmel pool kursused. Siiski korraldati selle aja jooksul kursusi ja loenguid üldse 4469 tundi 493 kohas. Lektoritena esinesid 64 isikut, kes kõnelesid 52 eriteemile.

Maakonna haridusnädalad.

Kultuurharidusliikude organisatsioonide arv on meil küll õige suur, kuid nende võrk ei ole kuigi ühtlane. On kohti, kus ühes vallas mitu ühesihilist seltsi, teises kohas ei ole jälle terve valla kohta ühtegi kultuurhariduslikku organisatsiooni. Samuti leidub kohti, kus seltsid olemas, aga tegevust mingisugust ei avalda. Nende puuduste kõrvaldamiseks algatas liit maakondliste haridusnädalate korraldamist. 1926. a. korraldati haridusnädalad Harjumaal ja Võrumaal ning 1927. a. algul Haridusliidu Järvamaa osakonna korraldusel Järvamaal.

Üldiselt andsid haridusnädalad õige häid tagajärgi, valmistades pinda vabaharidustöö soodsaks arenemiseks. Haridusnädalate puhul peeti nendes maakondades loenguid ja kõnesid igas kooliringkonnas, algatades hariduslikke ettevõtteid ka seal, kus oli seltskondlik tegevus seni täitsa tundmata asi.

Vabaharidustöö kursused.

Et võimaldada haridusliikude seltside tegelastele, õpetajatele ja teistele vabaharidustööst huvitatud isikutele tuvuneda mitmesuguste vabaharidustöö vahenditega, nende kasutamise ja vabaharidustöö korraldamisega välismail, korraldas Liit 13.—20. VI 1926. a. Kundas ja 11.—18. sept. s. a. Tallinnas vabaharidustöö kursused. Osavõtjaid oli Kundas peetud kur-

susel 40 ja Tallinnas 70. Kursustel käsitati kõiki tähtsamaid vabaharidustöö vahendeid ja anti ülevaateid vabaharidustöö korraldustest välismail.

L a v a t e g e v u s.

Maa näitelavade tegevuse edendamiseks on Liit korraldanud lavakunsti kursusi riiklike näiteseltskondade juures ja juhtide kursusi maakondade viisi ning ühe suurema üleriikliku kursuse Tallinnas.

Liidu kaasabil on lavakunsti kursusi korraldatud kuni 1. apr. 1927. a. 32 kohas, nendest 1 juhtide kursus Tallinnas ja maakonna näitejuhtide ning maakonna linna näitlejate ühised kursused Paides ja Valgas. Instruktorite ja lektoritena töötasid sel alal Liidu juures R. Engelberg, R. Kuljus, K. Treumann, K. Otto ja näitejuhtide kursustel mitmed „Estonia“ juhtivad jõud.

Dekoratsioonide puuduse kõrvaldamiseks maa näitelavadel sõlmis Liit kokkuleppe kunstniku-dekoraatoriga, kes valmistas Liidu ülesandel maa väikelavadele dekoratsioonid.

Kirjandusnädal.

Üheks suuremaks ettevõtteks oli Liidul esimese kirjandusnädala korraldamine, mis peeti 25. III kuni 3. IV 1927. a. Kuigi arvulist kokkuvõtet kirjandusnädala kohta ei ole, võib siiski konstateerida suurt tõuget ja huvi kasvamist kirjandusliikude küsimuste vastu. Nagu iga uus ettevõtte, nii ka kirjanduse ja raamatute propageerimine vabaharidustöö vahendina nõuab teatavat aega, kuni see jõuab tungida kõikide seltside juure.

Valguspiltide kogu korraldamine.

Loengute ja kursuste korraldamisel on õige suure tähtsusega nende elustamine mitmesuguste näitlikkude õppeabinõudega. Kõige otstarbekohasemaks ja kättesaadavamaks on sel alal valguspildid. Kogule pandi alus 1926. aasta sügisel Haridusministeeriumilt kasutamiseks saadud piltidega. Selle järele on kogu täiendatud terve rea uute piltide juure tellimisega.

Peale ülemalnimetatud tegevuse on rõhkesti rõhku pandud õpiringide ja rahvaülikoolide mõtte propageerimisele ja viimasel ajal raamatukogude korraldamisele. Ka on Liidu poolt lahendamist leidnud väga mitmesugused küsimused, nagu: kursuste ja loengute kavade valmista-

mine, õpiringide kavade paljundamine ja korraldamine, põhikirjade ja tegevuse juhtkirjade kokkuseadmine, hariduspäevade ja kongresside korraldamine ning nende korraldamisele kaasa aitamine jne.

Liidu tegevuse arenemisele on aga üldiselt suureks takistuseks olnud majandusline kitsikus.

Haridusliidu koosseis

Liidu liikmeks olevate organisatsioonide arv on viimasel aastal õige tuntuvalt suurenenud. 1924. a. lõpul oli Liidu liikmeks 30 organisatsiooni; 1925. a. lõpuks 71; 1926. a. lõpuks 147 ja praegune liigete arv on 256.

Haridusliidu liigeteks on järgmised organisatsioonid:

Liidu liikmeks vastu võetud:

1. XI. 24.

1. Lihula Rahvaharidusselts.
2. Alkoholisnivastane ühing.
3. Eesti Karskusliit.
4. Karskusselts „Karskuse Sõber“.
5. Pärnu Karskusselts „Valgus“.
6. Noorkarskusspordi üh. „Vaprus“.
7. Lohu Laulu-Mängu selts.
8. Kurna Haridusselts.
9. Tartu Rahvaulikoolide selts.
10. Saue Noorte Ühing.
11. Virumaa Üliõpilaskogu.
12. Saksi raamatukogu selts.
13. Tallinna Rahvaulikoolide Selts.
14. Tapa E. Noorsoo Kasvatuse selts.
15. Oonurme Haridusselts.
16. Anna Haridust Edendav selts „Kalju“.
17. Üliõpilaste Karskusiühendus.
18. E. K. liidu Tartumaa osakond.
19. Eestimaa Esperanto Liit.
20. Kose Haridusselts.

22. XI. 24

21. Mäo Hariduse selts.
22. Raiküla Haridusselts.
23. Kasaritsa Haridusselts.
24. Palivere Rahvaharidusselts.

20. XII. 24.

25. Einmanni Haridusselts.
26. Kurtna Laulu-Mängu selts.
27. Tallinna Karskusselts „Idee“.
28. Avinurme-Vadi M.-L. S. „Metskaja“.
29. Nissi Karskusselts „Kalju“.
30. Rakvere Rahvamaja ja Haridusselts.

14. III. 25.

31. Loxsa Haridusselts.
32. Võhma Haridusselts.
33. Haaslava Haridusselts „Koit“.
34. Rahvaraamatukogu selts „Teadus“.
35. Saue-Jõgisoo Haridusselts.
36. Tallinna Õpetajate Selts.
37. Kodila Haridusselts.
38. Kabala Kirjandusselts.
39. Peetri Noorsoo Kas. ja Haridusselts.
40. Selja-Kandle Muusika ja Laulu selts.
41. Palamulla Noorte Ühing.
42. Kuusalu Karskusselts „Seem“.

Haridustegelased!

Haridus ja majandus on kodanikkude heaoleku nurgakivid. Haridusliikud ja majandusliste organisatsioonide ja nende tegelaste **koostöö mõjub kaasa** mõlema poole tegevuse **viljakuseks**. Selle koostöö võimalused selguvad Teile, kui loete piltidega ja joonistustega kaunistatud rahvalikku nädallehte

Ühistegelised Uudised,

mis käsitab ka vabaharidustöö küsimusi ja seltside tegevust. Maksab 250 mk. aastas. 1. okt. aasta lõpuni 70 mk. Tellida saab igast postiasutusest ja ühingust. Toimetuse ja talituse

adress:

Tallinn, Lai 41. Telefon 6-85.

E. Ü. L.

7. V. 25.

43. Kuresaare Eesti selts.
44. Rahvaraamatukogu selts „Lootus“.
45. Abja-Paluoja hariduss. „Idu“.
46. Koonga Rahvaraamatukogu selts.
47. Jälevere Noorsoo Ühing.
48. Olustvere noorte üh. „Edu“.
49. Kasepää Raamatukogu selts.
50. Kolga-Jaani Haridusselts.
51. Karula Rahvahariduss. „Arka“.
52. Puhja Haridusselts.
53. Audru Spordi Ühing.
54. Rõuge Rahvaharidusselts.

24. VIII. 25.

55. Hara Lugesemise Ringkond.
56. Otepää Haridusselts.

31. X. 25.

57. Heimthali Haridusselts.

14. XI. 25.

58. Kurtna Laulu-Mängu selts.

7. XII. 25.

59. Kadrina Haridusselts.

17. XII. 25.

60. Põlva Rahvaharidusselts.

29. XII. 25.

61. Vilo Rahvaharidusselts.
62. Puka Karskusselts „Abi“.
63. Viimsi Haridusselts.
64. Karskusspordiselts „Ülev“.
65. Jõgeva Spordiselts „Kalju“.
66. Haljala Raamatukogu selts.

67. Harju-Jaani Hariduseselts.
68. Kelba Rahvaraamatukogu selts „Edu“.
69. Erra Noorsooselts „Agu“.
70. Aegviidu Rahvahariduseselts.
71. Tõrvandi-Reola rahvahariduseselts.
24. I. 26.
72. ÜENÜ. Purga osakond.
73. Mõisaküla Hariduseselts.
74. Kalitsa Noorte Ühing.
75. Petseri Rahvahariduseselts.
76. Kanaküla Rahvaraamatukoguselts.
77. Keila Rahvahariduseselts.
78. Keila Lauulu- ja Mängu selts.
1. III. 26.
79. Kõnnu Hariduseselts.
80. Jakobi Hariduseselts.
81. Leisi Hariduseselts „Püüe“.
82. Pahuvere Rahvaraamatukogu selts.
83. Harku Hariduseselts.
84. Raadi Hariduseselts „Agu“.
85. Põide Hariduseselts.
86. Hariduse ja Spordi üh. „Edu“.
87. Toila Muusika selts.
88. Järvakandi Hariduseselts.
89. Kambja Hariduseselts.
90. Paistu Hariduseselts.
91. Vasalemma Hariduseselts.
92. Põlevkivi kaevanduse hariduseselts Kohtla-Järvel.
93. Sellide ja Meistrite keskselts.
94. Haapsalu Rahvaülikooli selts.
95. Kernu Hariduseselts.
10. IV. 26.
96. Zäpsi Rahvaraamatukogu selts.
97. Paide Teatri selts.
98. Kaika Rahvahariduseselts.
99. Gotlandi hariduseselts „Arataja“.
100. Laekvere Hariduseselts.
101. Alu Hariduseselts.
102. Eesti Naisüliõpilaste selts.
103. Kursi Karskuse selts.
104. Vana-Laitsna hariduss. „Valgustaja“
105. Nõva Hariduseselts.
106. Põlkiüla Hariduseselts „Säde“.
107. Kloostri Hariduseselts „Side“.
108. Peeferristi Hariduseseltsi karskusosakond.
109. Spordi selts „Järvepõjad“.
110. Saka Noorsoo kasvatuss. „Lootus“.
111. Koorküla avalik Rahvaraamatukoguselts.
21. V. 26.
112. Vara Lauulu-Mängu selts.
113. Kahkva Rahvaraamatukogu selts.
114. Antsla Rahvahariduse selts.
115. Ambla Hariduseselts.
116. Kullamaa Hariduseselts.
117. ÜENÜ. Säma osakond.
118. Jõgisoo Hariduseselts.
119. Sikkeldi-Kuusiku Noorte Ühing.
120. Tamsalu Hariduseselts „Eesti“.
121. Hageri Hariduseselts.
122. Rääma Noorte Ühing „Noorus“.
123. Pärisperi Hariduseselts.
124. Kapera Noorte Ühing.
125. Üdria Näite-Muusika-Kirj. selts „Olev“.
126. Paatsalu Hariduseselts.
127. Hanila Rahvahariduseselts.
128. Sürgavere Lugejate ring.
20. VI. 26.
129. Tsooru-Luhametsa Rahvaüh. ühing.
130. Meriküla Naiselts „Linda“.
131. Pahlka Hariduseselts.
132. Karilatsi rahvaraamatukogu selts „Edasi“.
133. Eesti Õpetajate Karskuskasvatustsiit.
9. VII. 26.
134. Saastna Hariduseselts.
135. Noorte Ühing „Koitla“.
28. X. 26.
136. Kavastu Hariduseselts.
137. Koonga Hariduseselts.
138. Eesti selts „Kannel“.
139. Vana-Tänasilma hariduseselts.
140. Juuru Hariduseselts.
141. Risti Hariduseselts.
142. Eesti Naisorganisatsioonide Liit.
143. Saue-Vanamõisa Hariduseselts.
144. Tudolinna Lauulu-Mängu selts.
10. XII. 26.
145. ÜENÜ. Käosalu osakond.
146. ÜENÜ. Tallinna Hõimla osakond.
147. Audevälja Hariduseselts.
27. IV. 27.
148. Krabi Rahvaraamatukogu selts.
149. Porkuni Rahvaraamatukogu selts.
150. Paldiski Hariduseselts „Edu“.
151. ÜENÜ. Vana-Kariste osakond.
152. ÜENÜ. Saue osakond.
153. Saue-Jälgimäe Hariduseselts.
154. ÜENÜ. Kuri osakond.
155. Vihula Hariduseselts.
156. Eesti selts „Estoonia“.
157. Toila Hariduseselts.
158. Kaagvere Lauulu-Mängu selts „Helin“.
159. ÜENÜ. Voldi osakond.
160. Omedo Hariduseselts.
161. Jõgeva Rahvahariduseselts.
162. Humaka-Knobuse Rahvaraamatukogu selts „Amarik“.
163. Taali-Urumarja Rahvaraamatukogu selts.
164. Karskuseselts „Püisivus“.
165. ÜENÜ. Kaiu osakond.
166. Ääsmäe Hariduseselts.
167. Rutikvere Noorsoo Rühm.
168. Akadeemiline Loomarstitead. selts.
169. Eesti Kirjanduse selts.
170. Tammistu Rahvaraamatukogu selts.
171. Tõnija Hariduseselts „Kalju“.
172. ÜENÜ. Saduküla osakond.
173. Eesti Koolinoorsoo Keskliit.
174. Sipa Hariduseselts.
175. Lasila Hariduseselts.
176. ÜENÜ. Petseri osakond.
177. Balti Puuvillavabriku Hariduseselts.
178. Kolovere-Kalju Hariduseselts „Edu“.
179. Kõo Hariduseselts.
180. Tõhela Noorsoo selts.
181. Kohtla Tuletõrjujate selts.
182. Tallinna Noorseppade Maleva vanemate kogu.
183. Naiselts „Võruhõimu“.
184. ÜENÜ. Valga osakond.
185. Laimjala Hariduseselts.
186. Laiksaare Naiselts.
187. Kuusalu Õpetajate selts.
188. Valga Eesti Õpetajate selts.
189. Rakvere Õpetajate Ühing.
190. Peetri Hariduseselts.
191. Ü.E.N.Ü. Kaarli Ülemõisa osakond.
192. Karskuseselts „Säde“.
193. Iigaste hariduseselts „Valgus“.
194. Mustvee Eesti Hariduse- ja Sõprusselts „Ühendus“.

195. Narva Hariduseselts.
 196. Kanepi Laulu-Mängu selts.
 197. Tudulinna Rahvaraamatukogu selts.
 198. Pedaspää Rahvahariduse selts.
 199. Kärgula Hariduseselts „Noorus“.
 200. Tuhalaane Noorsoo Selts.
 201. ÜENÜ. Holstre osakond.
 202. Kursi Õpetajate Ühing.
 203. Kr. Noorte Naisühing.
 204. Uderna Noorsoo selts.
 205. Väana Hariduseselts.
 206. Vihterpalu rahvaraamatukogu selts.
 207. Pootsi Noorsoo Selts.
 208. Nuru Noorrahva Ühing.
 209. Pärnu Eesti Kooli selts.
 210. Tartu Naisühing.
 211. Eesti Naiste Karskusliit.
 212. Tallinna Eesti Naisselts.
 213. Tsiirgulinna Rahvaraamat. selts.
 214. Üliõpilasseltside Liit.
 215. ÜENÜ Varesmetsa osakond.
 216. E. Üliõpilaste selts.
 217. Nursi Rahvaraamatukogu selts.
 218. Viljandimaa Üliõpilaste kogu.
 219. Saru Hariduseselts „Kalju“.
 220. Viisu Rahvaraamatukogu selts.
 221. Vodia Rahvaraamatukogu selts.
 222. Tamsi rahvaraamatukogu selts.
 223. Karskuse Rahvaraamatukogu selts.
 224. Kapu Rahvaraamatukogu selts.
 225. Koeru Hariduseselts.
 226. Kolu Hariduseselts.
 227. Tapa Naisselts.
22. VI. 27.
228. Päärdu Rahvaraamatukogu selts.
 229. Setumaa Rahvahariduseselts „Läte“.
 230. Roela Muusika-Kirjanduse selts.
 231. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing.
 232. Pöide Õpetajate Ühing.
 233. Udriku Muusika Selts.
 234. ÜENÜ Mõisaküla osakond.
 235. Kose Õpetajate Ühing.
 236. Uue-Võidu Hariduseselts.
 237. Kursi Hariduseselts.
 238. Sootaga valla Rahvaraamatukogu selts.
 239. Tallinna Soome Hariduseselts.
 240. Hiiumaa Õpetajate Ühing.
 241. Eneseharendajate Ühing „Tulevik“.
 242. Harjumaa Rahvaulikoolide selts.
 243. Rõuge Hariduseselts.
 244. Rapla Hariduseselts.
 245. Viljandi Kutsari lugemisring.
 246. Maarja-Magdaleena Õpetajate ühing.
 247. Hageri Õpetajate Ühing.
 248. Otepää Õpetajate Ühing.
 249. Lohusuu Hariduseselts.
 250. Eesti Koolinõunikude Ühing.
2. IX. 27.
251. Keina Noorte Ühing.
 252. Võru Õpetajate seminari ja harjutuskooli Õpetajate Ühing.
 253. Vaida Noorte Ühing.
 254. Restu Hariduseselts „Kultuur“.
 255. Kehtna Rahvaraamatukogu selts.
 256. Puiatu Hariduseselts.

Eesti Haridusliidu 1926./27. a. tulude ja kulude aruanne.

Tulud.

1. 1925. a. saldo	Mk.	80.615.50
2. Saadud liikmemaksu	Mk.	54.000.—
3. Eesti Karskusliidu toetuseks	Mk.	112.000.—

4. Vabariigi Valitsuse käsutada olevast kultuurkapitalist Mk. 200.000.—
5. Haridusministeeriumilt:
 - a) loenguteks Mk. 137.050.—
 - b) näitekursusteks Mk. 140.300.—
 - d) haridusenädalaiks Mk. 68.000.—
 - e) kehakultuuri edendamiseks Mk. 30.000.—
 - f) bürookuludeks ja palkadeks Mk. 200.000.—
 - g) käsitöö- ja majapidamiskursusteks Mk. 33.000.—
 - h) seltsidetegelaste kursusteks Mk. 10.000.—
6. Toetused maakonnavalitsust Mk. 70.000.—
7. Üüri saadud Mk. 26.200.—
8. Liidu poolt korraldatud näitekursuste lõpupidude sissetulekutest saadud Mk. 12.805.—
9. Udupildiõhtute tulu Mk. 19.847.—
10. Raamatukauplejatelt ja kirjastusühisustelt kirjandusenädala korraldamiseks Mk. 126.676.—
11. Hoiusumm. pealt saadud % % Mk. 6.235.—
12. Mitmesugused sissetulekud Mk. 25.781.—

Kokku Mk. 1.352.509.50

Kulud.

Loengud ja kursused.

1. Loengud Mk. 181.930.—
2. Seltsidetegelaste kursused Mk. 11.880.—
3. Näitekursused Mk. 216.750.—
4. Käsitöö- ja majapidamiskursused Mk. 25.000.—

Haridusenädalad.

1. Harjumaa haridusenädal Mk. 34.831.—
2. Võrumaa haridusenädal Mk. 31.006.—
3. Üleriiklik ja Tallinna kirjandusenädal Mk. 83.280.—

Palgad.

1. Sekretär Mk. 260.100.—
2. Vabaharidustöö instruktor Mk. 42.000.—
3. Asjaajaja Mk. 66.080.—

Kantseleikulud ja üür.

1. Makstud üüri Mk. 63.000.—
2. Kantseleikulud (bürooitarbed, telefon, margid jne.) Mk. 66.727.50

1. Sõidu- ja päevarahadeks Mk. 45.275.—
1. Mitmesugused väljaminekud Mk. 51.182.—

Kokku Mk. 1.179.041.50

Ülejääk Mk. 173.468.—

Kokku Mk. 1.352.509.50

Haridusliit korraldab raamatukoguhoidjate kursusi.

Haridusliidu ettepanekul korraldab Narva hariduseselts 25.—28. sept. s. a. raamatukoguhoidjate kursused.

Kursustest on teatatud ringkirjaliselt Narva ja lähema ümbruskonna koolidele ja haridusliikudele organisatsioonidele. Lektoriteks kursustel on Tallinna linna keskraamatukogu juhataja A. Sibul ja Liidu haridusinstruktor K. Saar.

Samasisuliselt kursusi korraldavad oktoobrikuul Põltsamaa lugemisering ja Mustvee Eesti hariduse ja sõpruse selts „Ühendus“.

Kihelkonna organisatsioonide liidud.

Seltside rohkus.

Kihelkonna kongresside korraldamisega ühel ajal tõusis päevakorrade ka kihelkonna organisatsioonide liitude organiseerimine.

Kõikidele kodanikkudele antud õigus seltse asutada ja ühise töö jaoks koon-
dise luua, mis iseenesest arusaadavalt
väga tarvilik on ja mille puudumise all
meie seltskondlik tegevus palju on kan-
natanud, tõi aga enesega kaasa ka selt-
side „üleproduktiooni“. Seltside asuta-
mise juures ei ole põrmugi silmas peetud,
kas uut seltsi tarvis on, kas uue seltsi üles-
andeid mõni olemasolevatest seltsidest
täita ei saaks, kas jätkub tegelasi, ainel-
ist alust, vaid väga paljude seltside sün-
dimiseks on tühipaljad isiklikud intriigid
ja n. n. „eesti jonn“. Seltsi tegelaste vahel
on lahkarvamised, mitte suurtes põhi-
mõttelistes küsimustes, vaid sagedasti isik-
likkudes ja teine kord koguni seltsi mitte-
puutuvates asjades, aga ühestöötamist ei
peeta enam võimalikuks ja varsti näeme
seltsist lahkumist ning uue seltsi ellukut-
sumist sama seltsi tegevuspiirkonnas, küll
veidi teistsuguse nime all, aga sisuliselt
sama, mis enne tolemas olevgi. Kõige
selle tulemus on aga jõuetus midagi suu-
remat ette võtta.

Seltside koondamine.

Oli tarvis leida moodus nende organi-
satsioonide koondamiseks, või vähemalt
ühisele tööle rakendamiseks. Sellest ka
alus kihelkonna organisatsioonide koon-
damiseks kihelkonna organisatsioonide lii-
tusesse.

Kas on kihelkonna organisatsioonide
liidud niisugusteks töökoondamise kesk-
kohtadeks sündsad?

Kahjuks peab siin küll praeguse aja
ja töötamistingimistega arvestades ei üt-
lema. Neile pandud lootusi ei ole nad
kaugeltki täitnud, kuigi neid väga mitmel
pool on ellu kutsutud.

Vajadus koondamise järele on, kuid
selleks peab leitama vastav moodus.
Kõigepealt ei ole see maa-alaliselt mille-
gagi põhjendatud, et organisatsiooni tege-
vuspiirkonnaks oleks kihelkond. Mul ei
ole teada, mis selleks tõuget andis, või
põhjuseks oli, et just kihelkond selleks
võeti. Katsed nendele liitudele elu sisse
puhuda on aga äpardunud ja siit peame
järeldusi tegema. On ju kihel-

kond ka kõikidel teistel aladel, kui mingi-
sugune üksus lolemise lõpetanud, välja
arvatud kirik, kus aastasadade traditsioo-
nid edasi püsivad ja omandatud varand-
dused (maa, kirik, elumajad) edasikest-
miseks väga palju soodustusi lubavad.

Kui kohalik organisatsioon, kus kõik
üksikliigetena seltsi ümber oleksid koon-
dunud ja kogu tegevuses esimese astme
organisatsioonile vastavaid metoode ka-
sutataks, ei ole kihelkonna organisatsioo-
nide liit tegevuspiirkonna kauge ulatuse
tõttu mitte kõlbulik. Kesksorganisatsioo-
nina teiste töö juhtimiseks puuduvad ka
igasugused eeldused. Jääb järele ühis-
ettevõtete korraldamine, millega nad aga
hästi hakkama pole saanud, et iga üksiku
asja teostamiseks tuleb igakord jälle kõik-
kide asjaosalistega eraldi kokku leppida,
mille järele küsitavaks muutub siis tarvi-
dus alalise, laiaulatusliku liidu olemasole-
mise järele. Parem on küll ühissetevõtete
teostamine eriliste kokkulepete alusel.

Senised kihelkonna organisatsioonide
liidud on oma konstruktsioonilt kahtle-
mata ette jõudnud tegelikkudest ülesanne-
test. See, et koondumise järele tarvidust
tunt, ei õigusta veel igasugust organisat-
siooni vormi kõlbulikkust selle jaoks.

Kohtades, kus kihelkonna organisat-
sioonide liidud on enda ülesanneteks võt-
nud kindlad konkreetseid asjad, seal on
nad ka vähemalt kuni nende ülesannete
teostamiseni püsinud. Kus aga on läbi
püütud ajada samasuguse tegevusega,
nagu see seltsides on, vast ainult natuke

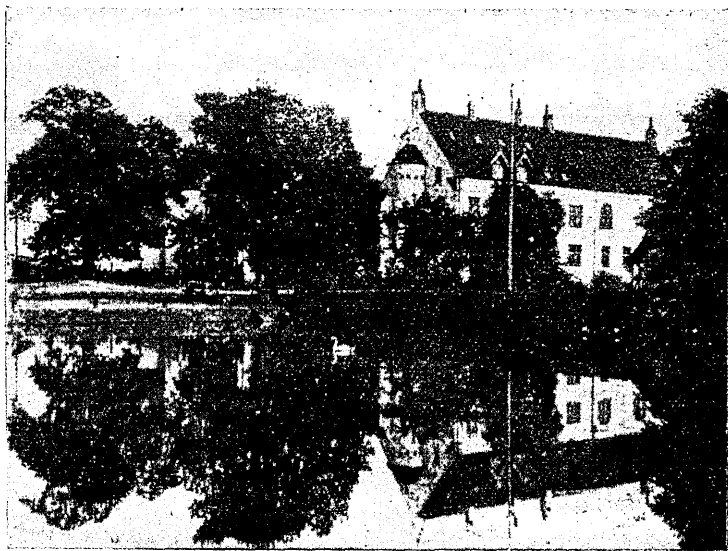
*Üksikud seltsid saavutavad omas
tegevuses ainult siis paremaid taga-
järgi, kui nad koonduvad oma kesk-
asutuse ümber ja töötavad sellega
käsikäes.*

*Seni on Eesti Haridusliidu liik-
meks astunud 256 organisatsiooni,
kuid vabaharidustöö huvid nõua-
vad, et ka ülejäänud seltsid Liidu
liikmeks astuksid.*

suuremas ulatuses, seal on neile varsti hingekella löödud.

Kui kusagil tahetakse mingisugusel kujul läbi viia seltside ühendamist ühiste ettevõtete teostamiseks, siis peavad kind-

tööks. Esimesena tuleks küll kaalumisele võtta vabatahtlik koondise loomine kokkuleppe alusel üksikute asjade teostamiseks, nagu seda mujal ilmas näeme isegi väiksemate omavalitsusasutuste (valda-

Rysslingi rahvaülikool Taanis.

lasti olema ära näidatud ka uue organisatsiooni funktsioonid, muidu ei maksa sellega asjata jännata.

Seltside ühised ülesanded.

Nendest ülesannetest võiks nimetada:

1. Kursuste jaoks ühiselt lektorite kohale kutsumine, mis tuntuvalt vähendab lektorite sõidukulu ja kaasa aitab aja kokkuhoidmisele.

2. Vähem kättesaadavate kursuste korraldamine kihelkonna keskkohas, kogu kihelkonna tegelastele (näitekursused jne.).

3. Kihelkonna nõupidamiste korraldamine (kihelkonna hariduspäevad, kihelkonna kongressid jne.).

4. Kihelkonna laulupidude ja lastepidude korraldamine.

5. Rahvamaja ehitamine, kuigi viimane rohkem seltskondliku tegevuse raiooni kuuluvate organisatsioonide, kui kihelkonna asi peaks olema.

6. Ja peale selle igasugused ühele seltsile üle jõu käivad asjad.

Kui siis kohapeal tõesti tarvidust tuntakse ülemalloetletu või siin nimetatamata asjade ühiseks teostamiseks, siis alles tuleks otsida ka vastav vorm ühiseks

de) juures, millest siis ju igal ajal võimalik on luua tarviduse järele täielist kihelkonna organisatsioonide liitu. V. V.

Hariduse vanker.

Seltside „ühistöö,“ kui ühes tegevuspiirkonnas mitu ühesihilist seltsi.

Raamatukoguasjandusest.

Raamat rahva sekka! See ilus soov vajab teostamist. Kurtmised huvi- ja armastuse puudusest raamatu vastu ei ole veel lõppenud. Loetakse vähe, sagedasti sealjuures veel sisuliselt alaväärtuslikku, süsteemita, pinnaliselt; paljudes kohtades puuduvad ettevalmistatud raamatukoguhoidjad, korraldatud raamatukogud jne.

vikust, mis tiivustab tuleviku väljavahet.

Raamatukoguasjandus on saanud mitmes väljamaa üldhariduslikus koolis vajalikuks aineks, mille tundmiseta on võimata suures raamatukogus orienteeruda.

Raamatu peab viima rahva sekka raamatukoguhoidja. Seega ei pea raamatukoguhoidja mitte „hoidma“ raamatuid,

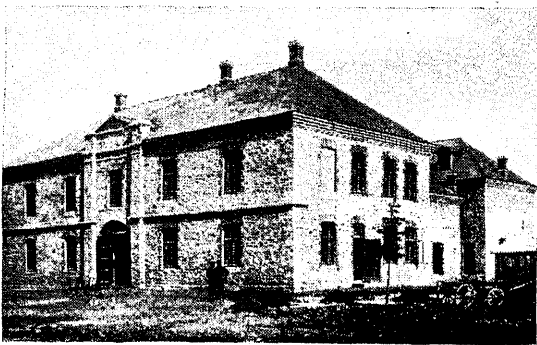

Rootsi noored Taanis Rootsi rahvatantse demonstreerimas.

Meil korraldatakse mitmesuguseid kursusi, küll kutse-, küll üldhariduslikke ja lavakursusi. Kahjuks ei ole leidnud raamatukoguasjandus kohta üldhariduslike kursuste kavas. Selles aines nähakse kitsast eriala, mis huvitada tohiks vaid te-

vaid püüdma neist otstarbekohaselt lahti saada. See viimane ülesanne on koguhoidja raskem ja vastutusrikkam osa, sest tänapäev kõneldakse koguhoidja kuretegevusest, s. o. eksimustest, mis võivad muutuda lugejale saatuslikuks.

Vabaharidustegelane ei saa läbi raamatukoguasjandust tundmata, tal peavad selged olema raamatukogu aatelised ülesanded. Tundes neid, loob ta alati enese ümber valguse õhkkonna, mis juhib raamatu juure.

Vaivara rahvamaja.

gelikku raamatukoguhoidjat. Ometi peaks sel ainel olema kodaniku õigusi teiste ainetegi hulgas, mitte ainult koguhoidja ettevalmistamise ülesandel, vaid kui peatükk kultuurajaloost, eluline peatükk ole-

HARIDUSLIKUD SELTSID!

Kasutage oma majanduslise seisukorra parandamiseks Haridusliidu korjandusluba, mis Liit seltsidele edasi annab korjanduse toimepanemiseks nende tegevuse piirkonnas.

Raamatukoguhoidjate kursus ei ole ette nähtud mitte ainult tegelikkudele koguhoidjatele, vaid ka vabaharidustege- lastele ja asjast huvitatuile. Mida rohkem kiireheitjaid, seda rohkem valgust, mis äratab, elustab ja virgutab tegevusele.

kehakultuurharusid 36, kirjandusharusid 23, lauluharusid 28, muusikaharusid 24 jne. Kursuseid on üldse korraldatud 38. Raamatukogusid on osakondadel kokku 34, keskmine köidete arv kogus 261. Laulukoorid on 31 osakonnal.

Taani populaarne rahvapälikoolimees Ernst Trier loengut pidamas.

Iga üksik raamatukoguasjanduse tun- ginu teeb tahtmatult raamatu rahva sekka viimiseks tänuväärt tööd.

Sellepärast on soovitatav võtta kur- suste kavadesse ka aineid raamatukogu- asjanduse üle ja korraldada raamatuko- guhoidjate kursusi.

Hariduskongress jõulu vaheajal.

Haridusliidu juhatuse poolt on otsusta- tud kokku kutsuda üleriiklik haridus- kongress 28. ja 29. dets. s. a. Tallinnasse. Osa võtma kutsutakse kõikide haridus- likkude seltside ja asutuste esindajaid, õpetajaid ja teisi vabaharidustöötela- si. Eelmine hariduskongress peeti ära Tartus 28. ja 29. dets. 1923. aastal.

Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse tege- vusest.

Ilmunud aruande järele oli Ü. E. N. Ü. tegutsevate osakondade arv 1. jaanuaril 1927. a. 89, neist Harjumaal 24, Virumaal 17, Järvamaal 11, Tartumaal 11, Pärnu- maal 7, Läänemaal 6, Võrumaal 5, Valga- maal 4, Viljandimaal 3 ja Petserimaal 1. Osakonnad puudusid Saaremaal. Liik- mete arv on keskmiselt 54 iga osakonna kohta. Tegevusharudest töötas kõige rohkem näiteharusid — 47, spordi- ja

Järgmised raamatud ei tohiks üheski kogus puududa:

BERNHARD LINDE

Tõusva päikese mait.
Reisivesteid Siberist, Jaapanist, Hiinast ja Indiast. 184 lhk., rea piltidega. Hind 200 mk.

BERNHARD LINDE

August Kitzberg

Arvustuslik-elulooline essee. 48 lhk., suu- res kaustas. Hind 140 mk.

BERNHARD LINDE

Omad ja võõrad

Esseed. Kaanej. Ed. Oletl. 164 lhk., hind 200 mk. SISU: 1) Esteetilise maitsemisest, 2) Peter Al- tenberg, 3) Eino Leino elust ja loomingust, 4) A. H. Tammsaare. Jooni elust ja loomingust ja 5) Edvard Munch.

HEINRICH BERGNER

Lühike kunstiajalugu

Felix Beckeri täiendatud saksakeelse neljanda trüki järele tõlkinud **Arma Kristen.**

Toimetanud **Hanno Kompus ja Bernh. Linde.**

I osa 208 pildiga, hind 480 marka.

II osa 149 pildiga, hind 400 marka.

Eestimaa õiguse ajalugu

(Estländische Rechtsgeschichte)

Tartu Ülikooli professori **dr. jur. Vilhelm von Seeler**'i loengute põhjal toimetanud **Georg Naelapea.** Hind 140 marka.

Tellimistega pöörduda: Tallinn, osahisus „VARAK“, postkast 216.

Vabaharidustöösse puutuvad tähtsamad seadused ja määrused

on avaldatud järgmistes „Riigi Teataja“ nrites:

1. Eesti Vabariigi Põhiseadus: 1920. a. R. T. nr. 113/114.
2. Maakoolivalitsuse korraldus: 1918. a. R. T. nr. 6,
3. Linnakoolivalitsuse korraldus: 1918. a. R. T. nr. 10
4. Ühingute ja nende liitude seadus: 1926. a. R. T. nr. 37.
5. Ühingute ja nende liitude registreerimise seadus: 1926. a. R. T. nr. 37.
6. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus: 1926. a. R. T. nr. 37.
7. Avalikkude ettekannete seadus: 1923. a. R. T. nr. 43
8. Määrus kinoteatrite ja kinoetenduste kohta (kino seltsimajas ja koolis): 1926. a. R. T. nr. 36.
9. Raadio seadus: 1926. a. nr. 2.
10. Ringhäälingu taksid: 1926. a. R. T. nr. 55.
11. Määrus saatejaamade ja vastuvõtu-seadete kohta: 1926. a. R. T. nr. 61
12. Lõbustusmaks: 1920. a. R. T. nr. 18/
19.
1920. a. R. T. nr. 61/
62.
1922. a. R. T. nr. 44.
13. Ramatukaupluste, ajalehekontorite, kioskite, (era)laenuraamatukogude ning lugemistubade ja trükitoodete käsimüügi seadus: 1923. a. R. T. nr. 43.
14. Trükiseadus: 1923. a. R. T. nr. 43.
15. Karistusmäärused: 1923. a. R. T. nr. 43,
16. Avalikkude raamatukogude seadus: 1924. a. R. T. nr. 77/78.
17. Pornograafia: 1923. a. R. T. nr. 33/34 ja 1924. a. R. T. nr. 71.
18. Haridusministeeriumi määrus aval. raamatukogude kohta (vana — muudetakse): 1925. a. R. T. nr. 93/94.
19. Pikaajalised kursused (üle 6 kuu): 1920. a. R. T. nr. 61/62.
20. Lühiaegsed kursused (kuni 6 kuud): 1926. a. R. T. nr. 60.
21. Riiklik toetus üldhariduslikkude kursuste puhul: Haridusministeeriumi 1924. a. 19. veebr. korraldus nr. 2668. Teaduslik kõne kohapealse lektori poolt — 200 mk.; Teaduslik kõne kohalesõitnud lektori poolt — 250 mk.; Õppetund kohapealse õppejõu poolt — 100 mk.; Õppetund kohalesõitnud õppejõu poolt — 150 mk.; Oskuskursuste puhul — kuupalga alusel.
22. Kultuurkapitali seadus: 1925. a. R. T. nr. 27/28.
23. Kult-kap. muutm. seadus: 1925. a. R. T. nr. 109/110.
24. Kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärused: 1925. a. R. T. nr. 87/88.
25. Alaealised õpilased seltsides: 1921. a. R. T. nr. 81.

Eesti Haridusliidu ajakiri „Vabaharidustöö“

ilmub neli korda aastas vähemalt kahe trükipoogna suuruses.

Tellimise hind: aastas Mk. 120.— ; 1/2 aastas Mk. 60.— ja üksik nr. Mk. 30.—
Kuulutuste hinnad: Tekstis ja kaane viimasel küljel — terve lehekülge 4.000.— mk.,
1/2 lehekülge 2000.— mk. ja 1/4 iehekülge 1000.— mk. Kuulutuste osas — terve lehekülge 3000.— mk., 1/2 lehekülge 1500.— mk. ja 1/4 lehekülge 750. mk.

Mitmekordselt kuulutajaile hinnaalandus.

„Vabaharidustöö“ toimetuse ja talituse aadr: Tallinn, Rataskaevu 22, tel. 6-52

Meie rikkalik
muusikariistade ladu

on juba aastate jooksul
koolidele
paremaks ostukohaks olnud.

Soovitame ainult kodu- ja väljamaa üldiselt tunnustatud ja asjatundjate poolt heakskiidetud riistu, ning müüme neid vastutusega.

Tiibklaverid ja pianiinod: C. Bechstein, August Förster, Gustav Fiedler, August Liebing, Ihse, Orntlich, Oeberg, Salong jne.

Harmooniumid: A. Terkmann, H. Orntlich, Gustav Fiedler, August Liebig.

Puhkpillid: Jul. Heinr. Zimmermann, Bohland & Fuchs, Graslitz.

Grammofonid: „Odeon“ ja „His Master's Voice“.

Grammofoniplaadid: „Odeon“ ja „His Master's „Voice“.

Keelpillid: Parematelt kodu- ja väljamaa meistritelt.

Raadio: Aparaadid ja osad iseehitajaile.

Nõudke meie hinnakirjad ja Teie veen-
dute, et meil Eestis võistlejat pole.

°/ü **Esto-Muusika**

TALLINNAS, Viru tän. 2.

EESTI HARIDUSLIIT

Tallinna, Rataskaevu tän. 22. Telefon 6-52.

Eesti Haridusliit on haridusliste sihtidega seltside keskorganisatsioon. Liidu ülesandeks on rahva kultuurilise tasapinna tõstmine Liidu enese otsekoheste töö ehk temasse koondunud organisatsioonide tegevuse kaudu.

Liidu kaudu võivad üksikud seltsid igal ajal tarvilikku juhatust saada oma tegevuse korraldamiseks ja süvendamiseks. Liit muretsseb kursustele ja ettelugemistele vilunud asjatundlikke õpetajaid ja lektoreid. Suuremate ühissettevõtete, nagu kihelkonnahariduspäevade, maakonnaharidusnädalate ettevalmistamiseks ja korraldamiseks annab Haridusliit asjalikku nõu ja kõnelejaid. Näitemängu asja paremale järjele seadmiseks korraldab Liit lavakunsti kursusi ja annab nõu näitelava tehniliseks sisseadmiseks. Liidu kaudu võivad seltsid ka näitelava sisseadeid tellida. Kõne- ja piduõhtute sisukuse ja helevuse tõstmiseks aitab Haridusliit kaasa valguspiltide muretsemisega.

Seltsi asjaajamiseks tarvilisi asju, nagu liikmekaarte, protokoll- ja kassaraamatuid, loengute ja pidude kuulutusi jne. saavad seltsid kõige parematel tingimustel Haridusliidu kaudu tellides.

Kavu ja konspekte õpiringide, loengute ja kursuste jaoks.

1. Kodukoha kirjeldamise kava. J Rumma.	16. Pärivus.
2. Karskusküsimuse õpiring. A. Elango.	17. Vanadus ja surm.
3. Noorsooliikumise õpiring	18. Elu tekkimine, arenemine ja lõpp.
4. Rahvaluule. Prof. M. J. Eisen.	19. Kodumaa taime- ja loomariigi ajalooline arenemine.
5. Anorgaaniline ja orgaaniline keemia.
Dr. A. Audova.	20. Eesti hiline rauaaeg.
6. Dünaamiline geoloogia. Dr. A. Audova.	21. Majandusteadus.
7. Zooloogia. Dr. A. Audova.	22. Kodanikuteadus.
8. Bioloogia. Dr. A. Audova.	23. Rahvusküsimus. Dir. Jaan Roos.
9. Eesti ajalugu.	24. Hõimuküsimus. Richard Janno.
10. Soomesugu rahvad.	25. Kodune kasvatus.
11. Eesti keele õigekirjutus.	26. Kohal. karskustoimkonnad ja nende tegevus.
12. Eesti rahvalauludest.	27. Lavakunsti kursuse kava.
13. Juhan Liiv, Ernst Peterson, Eduard Vilde.	28. Üldine enesearendamise kava.
14. Eesti uuem ilukirjandus.	29. Juhtnõore organisatsioonide asutamiseks.
15. Põlvenemisõpetus.	30. Kirjandus vabaharidustöö vahendina.

Dekoratsioonide tellimise hind on:

1. Suvemaastik: kaks poognat ja kaks pöösast	} Töö ühes värvi-
dega maksab
Mk. 8.000—10.000
2. Sama riide teisel küljel on talvemaastik vastavate poognate ja maja välisvaatega	
3. Tapeettuba	
4. Talutuba	

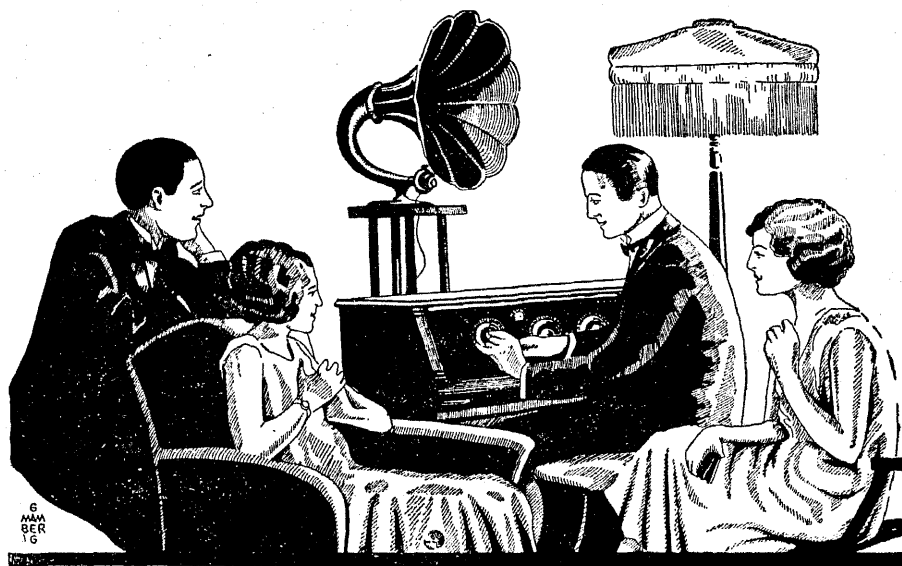
Üksikud osad:

1. Tagasein — (töö hind ühes värvidega)	Mk. 2000—2500.—
2. Poogen — " " " "	800—1000.—
3. Pöösas — " " " "	300—500.—
4. Puu — " " " "	300—500.—
5. Maja välisvaade " " " "	500—1000.—
6. Toa seina ruutjalg " " " "	15—20.—

Hindadele on juure arvamata riide hind. Riideks on soovitatav tarvitada pesuriidet, mille hinnaks on 54 mk. ars. Talutubade jaoks võib tarvitada kotiriidet, mk. 44 ars. — Dekoratsioonide ülesseadmiseks sõidab dekorator soovikorral kohale, kusjuures sõidukulud tasutakse eraldi.

HARIDUSLIIT.

**Ostke raadiotarbeid ainult suurärast, kui
Teie garantii peale rõhku panete.**

Suurim valik Eesti aparaatidest, valjuhääldajaist, igasugustest üksikosadest.

*Järelnaks võimadatud. — Aparaadid müüakse garantiiga.
Nõudke meie uut hinnakirja.*

***A.*
S. Tormolen & Ko.**

Tallinn, Harju 37. Kuld Lõvi vastas.

Kõnetraat 15-02.

Esitajad: A.-S. Tormolen & Ko. Narva osakond, Narva, Joala 18.
„Teaater ja muusika“, Tartu, Rüütli 8. M. Tamverk, Haapsalu, Karja 5.

SUPER 20

Meie täielik raadio hinnakiri saadetaksoovijatele hinnata! Lähemal päivil ilmub trükist eestikeelne BALTIC-RADIO kataloog, soovijaile saadame selle hinnata kätte.
Kui tahate enda aparaadist rõõmu tunda, siis tarvitage ikka PHILIPS lampe!
Üle ilma tunnustud headuses soovitame

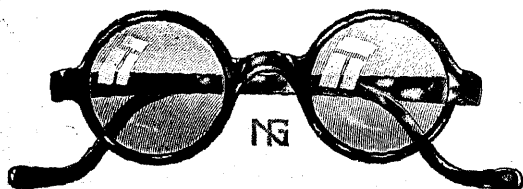
Philips valjuhääldajaid, Philips akkumulaatori laadijaid,
Philips anoodpinge aparate jne.

Kõigile, kes soovivad raadioaparate iseehitada, soovitame tarvitada „Baltic-Radio“ ehitusplaane. Iga võhik võib nende järele vaevata aparadi ise ehitada!

Koolidele soovitame tarvitada meie 5-lambilist nõitrodüüni „Neutresto“ ühes PHILIPS valjuhääldajaga, see aparaat asetab orkestri! Näitusel I auhinnaga kroonitud.

A.-S. KAPSI & Ko.

TALLINN, Harju tän. 46,
TARTU Suurturg 12.

Mitte üksi Brasiifias

- odavad kaubad, vaid ka -

August Amose

kauplustes on odavaid kaupu.

Nikkelraamis prillid à 75 mk., kullatud raamis prille à 175 mk., kaitseprille à 50 mk., kraadiklaase õue, toa, vanni ja ihu jaoks à 50 mk. ning tulemasinaid, nendele kive ja fototarbeid.

Ärid asuvad:

Tallinn: Jaani tän. 11, Viru tän. 21.

Tartu: Aleksandri tän. 6.

Narva: Joala tän. 22.

Rakvere: Pikk tän. 26.

Spordiäri

Resev-Resel

Tallinnas, Toompüestee 19 Telefon 20-19.

■
Kõige kasulikum ja odavam spordi- ja võimlemise-abinõude ostukoht. Alati suur valik. Oma tööstus. Vas- : tupidav töö. :
■

Nõudke hinnakirja!

EESTI PIIMATÖÖSTUSTE ÜHING

EPTÜ

TALLINN, Lai tänav 41 (ETK) majas.

Telef. 20-91 ja 26-07.

Ühistegeline Piimasaaduste väljaveo keskkorraldus

Eksporteerib

võid ja muid piimasaadusi makstes kõrgemaid päevahindu.

Laos saadaval

igasugused meierei tarbed, ja pakkimis materjalid kõige paremas headuses.

Annab

piimatalitustele avansisi ja kõikide nende tegevuse alal ettetulevates küsimustes nõu ja juhatusi.

Eptü paneb suurt rõhku või kvaliteedi tõstmisele ja tema teenistuses seisavad paremad piimaasjanduse instruktorid. Eptü töötab täiesti ühistegelisel alusel ja seisab igapidi piimatalituste huvide teenistuses, sellepärast saadavad piimatalitused oma või Eptüle ja astuvad ka tema liikmeks.

Ühistegeline Keskpank
EESTI RAHVAPANK

asutatud 1920. aastal.

TALLINNAS, Suur Karja tänav 19, omas majas.

Kõnetraadid 2-02, 24-13 ja 28-28.

Võtab hoiusumme tähtajalisele ja jooksvale arvele ja maksab ajakohaseid hoiuprotsente.

Võtab liikmeks kõiki ühistegelisi asutusi, kogukondlisi omavalitsusi ja riiklisi iseseisvaid ettevõtteid ning annab nendele laenusid. Korraldab riikliste laenude andmist asunikudele ja kalameestele. Toimetab rahasaatmist ja sissenõudmist kõikides Eesti linnades ja alevites korrespondentide-ühispankade kaudu.

Eesti Rahvapanga liikmeks oli 1. sept. 1927. a. 254 ühistegelise asutust ja kogukonna omavalitsust

Panga arveteseis samal ajal oli Mk. 401.934.000.—

JUHATUS.

Ühistegeline keskkorraldus kindlustuse alal

Eesti Ühistegeline Kindlustus-Keskselts

S. Karja t. 19

TALLINNAS

Telefon 30-78

Igasugu varanduse kindlustus tule, veoõnnetuste, ja murdvarguste vastu.

Kariloomade ja hobuste kindlustus õnnetuste, haiguste, taudide ja varguste vastu.

— Vastastikuste kindlustusseltside edasikindlustuse keskkoh. —